

Part Code
ST1316

DANES
-PICTA
.COM

R

G

B

WH

GR

BL

C

M

Y

K

Grey Scale #13

A

1

2

3

4

5

6

M

8

9

10

11

12

13

14

15

B

17

18

19

178

UMUNDUROWANIE WOJSKA POLSKIEGO

ZEBRAŁ I OPRACOWAŁ
ROBERT SAXL
PORUCZNIK

WARSZAWA 1928
GŁÓWNA KSIĘGARNIA WOJSKOWA

Centimetres

Inches

Blue

Cyan

Green

Yellow

Red

Magenta

White

3/Color

Black

Colour Chart #13

DANES
-PICTA
.COM

178

UMUNDUROWANIE WOJSKA POLSKIEGO

ZEBRAŁ I OPRACOWAŁ

ROBERT SAXL

PORUCZNIK

WARSZAWA 1928

GŁÓWNA KSIĘGARNIA WOJSKOWA

UMUNDUROWANIE WOJSKA POLSKIEGO

ZEBRAŁ I OPRACOWAŁ

ROBERT SAXL

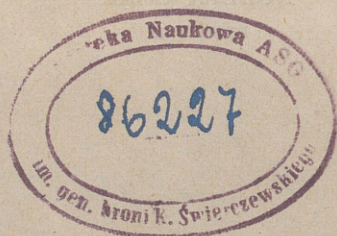
PORUCZNIK

52208

XXXIX. 1. 1.

WARSZAWA 1928

GŁÓWNA KSIĘGARNIA WOJSKOWA

Ubiór oficerów i szeregowych poszczególnych rodzajów broni i służb składa się: z kurtki, spodni, płaszcza, czapki, trzewików z owijaczami, albo wysokich butów, oraz dodatków i oznak specjalnych. W służbie polowej wszystkie rodzaje broni noszą hełm stalowy oraz miękką furażerkę (magierkę) z sukna bez daszka.

K U R T K A.

Dla szeregowych.

Kurtka z sukna barwy polowej, podszyta na pierśsiach, plecach i rękawach podszewką z płótna szarego. Długość kurtki ztyłu taka, aby dół poły dotykał do płaszczyzny siedzenia przy postawie siedzącej. Długość pleców jest stosownie do wysokości człowieka taka, aby dół stanu wypadał na 30 do 35 cm od dołu poły; kurtka przecięta w pasie i wpadająca w stan, poły zaś tworzą rozszerzającą się ku dołowi spódniczkę. Ztyłu rozcięcie, dochodzące do stanu. Wtyle, w stanie, dla podtrzymania pasa głównego, wszyte są 2 wielkie, mocne haftki, w odległości około 25 cm jedna od drugiej. Haftki wpuszczone w szew i przyszyte do listewki $2\frac{1}{2}$ cm szerokości, podszytej od spodu, sięgającej do pachy. Długość ramion od 12 do 15 cm. Kurtka zapięta z przodu wprost piersi na 5 guzików mundurowych dużych, przepisanego rysunku, przyszytych do prawego brzegu kurtki. Piąty guzik w stanie.

Kołnierz z sukna kurtki, stojąco wykładany, wysokości ztyłu 12 cm, z przodu 10 cm, część wyłożona 6 cm. Kołnierz zapinany na 2 haftki, podszyty suknem, w środku płótno. Na przedniej części kołnierza z każdej strony naszyta łapka odnośnej barwy, szerokości wyłożonej części kołnierza, długości 10 cm, wycięta na tylnym końcu w ząb.

Kawalerja i artylerja konna noszą zamiast łapek proporczyki, szerokości 22 mm, przy długości górnego i dolnego brzegu 50 mm, pośrodku zaś długości 30 mm. Proporczyki naszywa się w odległości 5 mm od przedniej i dolnej krawędzi wężyka, na przedniej części kołnierza. Na łapce naszyty wężyk i, o ile jest to nakazane w dalszej części niniejszych przepisów dla danego oddziału, przymocowane godło — wszystko z białego metalu. Na lewym wewnętrznym rogu kołnierza przyszyta łapka sukienna $3\frac{1}{2}$ cm szerokości, oraz na prawym rogu guzik z prasowanej skóry, dla zapinania podniesionego kołnierza.

Na kompletach ćwiczebnych szeregowych, na kołnierzu kurtek sukiennych, łapki barwne z wypustkami oraz wężyki mogą być nie naszywane.

W ich miejsce naszywane są sukienne paski koloru łapki i wypustki, podobnie jak na kołnierzu płaszcza.

Paski te, każdy z nich szerokości $\frac{1}{2}$ cm, długości na szerokość kołnierza, należy naszywać w ten sposób, by pasek pierwszy, koloru łapki, był w odległości 9 cm od brzegu kołnierza.

Rękawy ukośnie cięte, zwężające się ku dołowi, u dołu średnio 14 cm, przeszyte na 10 cm w linii prostej od dolnego brzegu; rozcięte na 12 cm od brzegu dolnego i zapinane na jeden guzik mundurowy duży.

Naramienniki z sukna kurtki, szerokości 5 cm przy wszyciu, zwężające się ku górze do $3\frac{1}{2}$ cm, ścięte u góry i zapięte na guzik mundurowy mały, przyszyty do kurtki przy kołnierzu.

Kieszenie dwie, na połach ukośnie zwrócone ku dołowi. Początek kieszeni na wysokości 2 cm poniżej stanu, w odległości 25 cm przeciętnie jedna od drugiej. Otwór kieszeni 18 cm. Nad otworem klapka 6 cm szerokości, zapinana na guzik mundurowy duży.

W okresie letnim, zamiast kurtki sukiennej, przewidziana jest bluza drelichowa w kształcie koszulki. Długość bluzy drelichowej analogicznie jak u kurtki sukiennej, zapięta na trzy guziki małe. Kołnierz stojąco wykładany. Zamiast kieszeni wewnętrznych na połach, przyszyte są dwie kieszenie na piersiach, przyczem otwór kieszeni znajduje się na wysokości drugiego guzika mundurowego, przykryty patką szerokości 8 cm i zapinaną na jeden guzik mały.

Naramienniki — jak przy kurtce sukiennej. Bluza drelichowa przylega luźno do ciała — po nałożeniu pasa głównego, ściąga się ją na plecach.

Na bluzie drelichowej nie nosi się łąpek z wężykami, godeł, ani też numerów na naramiennikach, naszywa się natomiast jedynie oznaki stopni.

Dla oficerów.

Kurtka — kroju zasadniczo jak dla szeregowych, zapinana jednak na siedem guzików metalowych dużych

Kołnierz, rękawy i naramienniki — jak dla szeregowych.

Kieszenie cztery, naszyte z zewnątrz na piersiach i zboku na połach, krojem angielskim: górne z fałdą przez środek, boczne zaś z miechem dokoła, zamykane klapkami, zapiętymi na guzik mundurowy duży.

Do dnia 1 stycznia r. 1930 wolno donaszać kurtki dawnego typu (z pięcioma lub sześcioma guzikami i z paskiem, naszytym w talji).

Guziki mundurowe, wykonane z białego metalu, nieoksydowane, noszą oficerowie, szeregowi zawodowi i uczniowie szkół oficerskich (szkół podchorążych rezerwy — równorzędnych).

Szeregowi niezawodowi noszą guziki mundurowe tego samego wzoru, jednakże wykonane z metalu ciemnego.

Na guzikach mundurowych obowiązuje orzełek według rysunku, ustalonego rozporz. Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 13 grudnia r. 1927 o godłach i barwach państwowych (Dz. Ust. R. P. Nr. 115, poz. 980).

Guziki mundurowe z orzełkami dotychczasowego rysunku wolno donaszać do dnia 28 marca r. 1930.

U w a g a: Duchowni noszą — wyłącznie w polu — czamarę do kolan z sukna kurtki oficerskiej, zapinaną na 5 guzików wprost piersi, ztyłu w stanie dwa guziki, rozcięcie ztyłu dochodzi do stanu; kołnierz stojący, z łąpkami koloru czamary, z wypustką fioletową i godłem ze srebrnego metalu (względnie haftu) zależnie od wyznania. Naramienniki jak u oficerów, kieszenie na połach zboku przecięte pionowo.

W mieście obowiązuje duchownych habit lub sutanna przy czapce oficerskiej.

LETNIA BLUZA OFICERSKA.

W czasie letnich miesięcy (od 15 kwietnia do 15 października) mogą oficerowie wszystkich korpusów osobowych przy zajęciach codziennych, jak: w koszarach, biurach, na ćwiczeniach w terenie oraz poza służbą — nosić letnią bluzę oficerską.

Przy występach uroczystych i raportach, w teatrach w czasie służby garnizonowej, podczas której szeregowi mają nosić mundury sukienne — obowiązuje przepisowa kurtka oficerska.

Letnia bluza oficerska, kroju zbliżonego do zwykłej kurtki sukiennej oficerskiej, wykonywa się z lekkiej tkaniny bawełnianej, lnianej lub sukiennej, bez podszewki, i składa się z następujących części: z pleców, boczków, rękawów z mankietami, kołnierza stojąco wykładanego oraz naramienników. Winna ona być skrojona do figury, lecz nie leżeć obcisło i być zasadniczo luźna, zwłaszcza w piersiach i rękawach.

Zprzodu zapinana na sześć dużych guzików, przyszytych do prawego przodka. Ztyłu szwy zeszywania boczków z plecami nie dochodzą do dolnego brzegu kurtki, skutkiem czego tworzą się dwa rozporki, każdy długości 15 cm. Na piersiach i zboku na dolnych częściach przodków bluzki naszyte są cztery zewnętrzne kieszenie z mieszkami, opatrzone klapkami, zgóry zapinanymi dużymi guzikami. Górne kieszenie na piersiach posiadają fałdę pionową. Kołnierz stojąco wykładany, wysokości słupka, zprzodu 3 — 4 cm, ztyłu 5 — 6 cm, zapinany na 2 małe guziki pod szyją. Rozwartość kąta zprzodu około 45 stopni, tak, by linja wspomnianych dwóch guzików pokrywała się z linią dużych guzików, przyczem guziki górne były widoczne. Na kołnierzu nie naszywa się żadnych oznak. Długość bluzy letniej jednakowa jak u kurtki. Rękawy z dwóch wykrojów luźne, zakończone mankietami z rozporkami, zapinanymi na dwa małe guziki. Długość mankietów 7 — 8 cm, rozporka rękawu 14 cm. Rękawy dołem, w miejscu przyszycia mankieta, sfałdowane odpowiednio do szerokości mankieta. Na-

ramienniki — jak przy kurtce sukiennej. Na naramiennikach winny być noszone oznaki szarży.

Chorążowie noszą kurtkę kroju oficerskiego.

W celu ochrony łapek i wężyków u kołnierza kurtki podczas noszenia płaszcza, mogą oficerowie poza służbą nosić szaliki na szyję, wyłącznie pod płaszczem, przyczem szalikiem zakrywa się nie więcej, niż połowę kołnierza kurtki, tak, by górna część łapki była widoczna.

Generałowie i oficerowie poszczególnych rodzajów broni (z wyjątkiem kawalerji i artylerji konnej) oraz służb noszą szaliki barwy identycznej z barwą zasadniczą łapek na kołnierzu kurtki; oficerowie w formacjach kawalerji i artylerji konnej noszą szaliki barwy otoków na czapkach.

Szaliki winny być sporządzane z tkaniny jedwabnej lub wełnianej.

Noszenie przez oficerów szalików innej barwy, aniżeli danej broni, jest niedozwolone.

S P O D N I E.

Spodnie z sukna barwy kurtki, zwężone do kolan, obszerne w tyle ku łydce, wysokie w stanie, aby mogły być noszone bez szelek, z dwoma paskami sukienkami i klamrami po bokach. Zprzodu spodni dwie kieszenie poprzeczne, nieco ukośne ku dołowi, zapinane na guzik. Spodnie dla jeźdźnych podszyte są karwaszami (lejami).

Oficerowie mogą nosić spodnie kroju bryczesów.

Poza służbą wolno oficerom, podoficerom zawodowym, uczniom szkół oficerskich i podchorążych oraz absolwentom szkół podchorążych rezerwy — nosić długie spodnie z materjału kurtki, ze strzemiączkami.

P Ł A S Z C Z.

Dla szeregowych.

Płaszcz z sukna grubego koloru kurtki, podszyty na piersiach, plecach i rękawach podszewką płócienną szarą. Długość płaszcza dochodzi do 35 cm od ziemi, szerokość dolnego obwodu od 200 — 250 cm. Płaszcz zapięty zprzodu

na 6 dużych guzików, piąty guzik w stanie. Długość ramion od 15 — 18 cm. Na dolnych rogach płaszczka od wewnątrz guzik i patka z dziurką, dla spinania połów ztyłu podczas marszu. Ztyłu, dla podtrzymywania pasa głównego, przy bocznych szwach pleców przyszyte dwie patki, każda szerokości 4 cm, długości 8 cm, zapinane na guzik mundurowy duży.

Kołnierz z tegoż sukna, wykładany, zapinany na pętelkę ze skórzanego sznurka, przyszytą pod lewym brzegiem kołnierza, i baryłeczkę ze skóry prasowanej na takimże sznurku, przyszytym pod prawym brzegiem. Wyłożona część kołnierza z przodu 14 cm, ztyłu 10 cm. Na lewym rogu wewnętrznym patka, dla zapinania kołnierza podniesionego, na prawym zaś guzik, jak przy kołnierzu kurtki. Na przednich rogach kołnierza naszyte ukośnie barwy brojni lub służby w postaci dwóch pasków obok siebie, każdy szerokości $\frac{1}{2}$ cm, długości 8 cm. Kawalerja i artylerja konna noszą proporczyki pośrodku kołnierza w odległości dwóch cm od krótszego brzegu.

Rękawy: przy wszyciu od 27 — 30 cm, u dołu 18 — 19 cm, szerokie, długie, z wyłogami wykładanymi na 18 — 19 cm. Na spodniej części rękawa, w odległości 3 cm od dolnego brzegu, przyszyta patka 4 cm szerokości, 9 cm długości, ścięta na końcu, zapięta na jeden guzik mundurowy duży, przyszyty do rękawa. Przy szwie, w odległości około 8 cm, na górnej części rękawa przyszyty guzik duży, tak, aby przy zapięciu nań patki rękaw szczelnie przylegał do ręki.

Kieszenie dwie, przecięte pionowo i zapinane na guzik mundurowy duży. Długość przecięcia 20 — 24 cm, pod przecięciem od spodu obszerna kieszeń (20 × 20 cm). Przecięcie umieszczone na takiej wysokości, aby przezeń łatwo było sięgać ręką i do kieszeni płaszczka, i do kieszeni spodni.

Naramienniki — jak u kurtki.

U w a g a: Dla pełniących służbę konno, płaszcz rozcięty ztyłu do siedzenia i zapinany na 4 guziki mundurowe małe.

Dla oficerów.

Płaszcz oficerski wykonywa się z sukna barwy polowej, krój kloszowy, podszyty całkowicie podszewką. Długość płaszcza dochodzi do 30 cm od ziemi. Szerokość całkowita dolnego obwodu od 230 do 270 cm. Płaszcz zapina się z przodu na dwa rzędy po 6 guzików, rozchodzących się łukowato od dołu ku górze; piąta para guzików jest umieszczona w stanie tak, aby służyła jako oparcie pasa głównego. Odległość guzików pierwszej (górnej) pary od środka płaszcza 14 cm, a szóstej pary $8\frac{1}{2}$ cm. Ztyłu płaszcza, od kołnierza do samego dołu, kontrafałd wewnętrzny, zewnątrz nie zszywany, spinany w stanie dragonem prostokątnym szerokości 7 cm a długości 23—26 cm (zależnie od objętości w pasie), zapinany na dwa guziki mundurowe duże. Szerokość założonego kontrafałdu: w górze 14 cm, w dole 16 cm. W miejscu zszywania przodu z plecami, ku środkowi pleców — są naszyte z obu stron dwie listewki długości 23 cm a szerokości: w górze 4 cm, w dole 6 cm — w ten sposób, że górna krawędź wychodzi na jeden cm ponad zaپیęty dragon. Guziki do przypinania dragona są przyszyte na tych listewkach. Kontrafałd jest wzmocniony pod kołnierzem rygielkiem. Na środku kontrafałdu, od dołu ku górze, idzie rozcięcie długości 60—75 cm, zapinane na 4 guziki mundurowe małe — pod fałdą. Kołnierz z tego samego sukna, co płaszcz, wykładany, szerokości z przodu 11 cm, ztyłu 9 cm. Wysokość słupka ztyłu 6—7 cm. Kołnierz zapina się z przodu na jedną haftkę. Na lewym wewnętrznym rogu kołnierza jest przypięta na 2 guzikach patka do spinania kołnierza podniesionego, na prawym rogu w odpowiednim miejscu — guzik. Na przednich rogach kołnierza, w odległości 5 cm od dolnego kąta, są naszyte ukośnie barwy broni lub służb, w postaci dwóch pasków obok siebie, każdy szerokości pół cm, długości 8 cm. Kawalerja ma naszyte proporczyki w sposób, opisany przy płaszczu żołnierskim.

Rękawy wszywane, z dwoma szwami i wyłogami wykładanymi na 16—18 cm. Rozcięcie kieszeni skośne, pod kątem 45 stopni, na odległości 5—6 cm od linii guzików, szerokości 18—20 cm. Kieszenie przykryte są klapami równoległobocznymi w ten sposób, że dłuższe ich krawędzie

są równoległe do linii rozcięcia kieszeni, a krótsze do linii guzików. Kłapa jest dłuższa od rozcięcia kieszeni; szerokość kłapy 10 — 12 cm. Kłapy są przyszyte 5 cm nad rozcięciem kieszeni. Nad rozcięciem lewej kieszeni jest zrobione równoległe przecięcie przez materiał i podszewkę, szerokości 11 — 12 cm, dla rękojeści szabli — w ten sposób, że jest ono zakryte przez górną część kłapy od kieszeni. Od strony wewnętrznej górna krawędź tego przecięcia jest opatrzona kłapą długości rozcięcia i szerokości 6 cm, zapinaną na jeden guzik. Naramienniki — jak przy kurtce.

Dozwolone jest watowanie płaszcza lub podszywanie futrem, oraz przyszywanie kołnierza z dowolnego futra.

Zamiast płaszcza lub na płaszczu mogą oficerowie nosić płaszcz nieprzemakalny, koloru polowego. Na płaszczu nieprzemakalnym odznak stopni ani też barw broni czy służby nie naszywa się.

Oficerowie, pełniący służbę w formacjach linjowych (pułkach i równorzędnych) oraz szkołach mogą przy zajęciach koszarowych i ćwiczeniach donaszać płaszcze oficerskie dawnego typu (typu żołnierskiego). Oficerowie, nie pełniący służby w formacjach linjowych, mogą powyższy płaszcz donaszać w razie obecności na ćwiczeniach.

Generałowie, oficerowie formacyj czołgów, lotnictwa i samochodów mają w służbie i poza służbą prawo noszenia płaszczy od deszczu skórzanych, barwy ochronnej, o podobnej formie i kroju, jak noszone obecnie płaszcze gumowe.

Pozatem wszyscy oficerowie, o ile tego wymagają warunki służby, mają prawo w służbie nosić kurtki skórzane kroju przewidzianego dla lotników. Zakazane jest występowanie w tych kurtkach w garnizonach stałego pobytu poza służbą.

Dozwolone jest noszenie płaszcza oficerskiego z rozpiętymi dwoma guzikami górnymi i haftką, oraz wyłożone mi kłapami.

Chorążowie noszą płaszcz kroju oficerskiego.

C Z A P K A.

Czapka rogata z sukna barwy kurtki, z takimże otokiem. W kawalerji i artylerji konnej otok ze sukna kolorowego, a mianowicie:

koloru amarantowego: 1 pułk szwoleżerów, 1, 7, 9, 10, 12 i 20 pułki ułanów i 1 do 4 pułki strzelców konnych;

koloru białego: 2 pułk szwoleżerów, 2, 11, 16, 22 i 24 pułki ułanów oraz 5 do 8 pułki strzelców konnych;

koloru żółtego: 3, 14, 17 i 27 pułki ułanów oraz 9 i 10 pułki strzelców konnych;

koloru błękitnego: 6 pułk ułanów;

koloru wiśniowego: 5 pułk ułanów;

koloru ciemno-żółtego: 3 pułk szwoleżerów i 8 pułk ułanów;

koloru różowego: 13 i 26 pułki ułanów;

koloru szkarłatnego: 15 i 25 pułki ułanów oraz szwadrony pionierów dywizyj kawalerji i samodzielnych brygad kawalerji;

koloru chabrowego: 4 i 18 pułki ułanów;

koloru granatowego: 19 pułk ułanów;

koloru turkusowego: 21 pułk ułanów;

koloru pomarańczowego: 23 pułk ułanów;

koloru czarnego: dywizjony artylerji konnej oraz szwadrony samochodów pancernych. (Oficerowie d. a. k. noszą otok z czarnego aksamitu.)

Czapka zeszyta z czterech brytów, ostro wyciętych, stykających się pośrodku dna. Szerokość każdego z nich 18—19 cm, wysokość 5 cm, wysokość otoka 6 cm. Szew otoka z przodu. Orzełek przy czapce oficerskiej z białego metalu, wysokości od dołu tarczy do szczytu korony 5 i pół cm. Orzełek do czapki szeregowych mniejszy, o rozmiarach:

największe rozpięcie skrzydeł . . . 26 mm

szerokość tarczy . . . . . 29 mm

wysokość orzełka łącznie z tarczą . . 40 mm.

Górne zakończenia tarczy tworzą dwa mostki, szerokości 2,5 mm każdy, służące do przyszycia orzełka do czapki.

Daszek przy czapkach oficerskich ze skóry czarnej lakierowanej, pochylony ku przodowi, szerokości po środku 6 i pół cm, okuty na krawędzi białą blachą cynkową. Szeregowi noszą przy czapkach czarny daszek fibrowy, bez okucia. Uczniowie szkół oficerskich przy czapkach wyjściowych noszą białe okucia.

Podpinka ze skóry czarnej (u oficerów lakierowana), szerokości 2 cm, zapinana na sprzążkę z białego me-

tal, przytwierdzona do dolnego brzegu otoka zapomocą dwóch guzików mundurowych małych.

Dno czapki winno być sztywne, z wyjątkiem rogatywek formacyj kawaleryjskich i artylerji konnej, w których dno jest miękkie. Sprzążka podpinki z prawej strony.

Orzełek na czapce przypina się tak, aby dolną częścią tarczy przykrywał szew, łączący otok z wierzchem, lub sznurek srebrny, naszyty w tem miejscu na czapce oficerskiej.

Wszystkie formacje mają zasadniczo, prócz czapki, jeszcze furażerkę miękką z sukna kurtki, bez żadnych wypustek, wysokości 13 cm, ze ściętymi rogami i odwiniętymi z boków skrzydłami, wysokości 9 cm; — na furażerce przypina się orzełek na przodzie w ten sposób, że tarcza jego przykryta jest otokiem, pozostała zaś część jego jest widoczna. Na furażerce oznak stopni nie nosi się. Furażerkę mogą nosić wszyscy wojskowi przy robotach, w stajniach, warsztatach, podczas spoczynku, w wagonie kolejowym i t. d., nie wolno jej natomiast w żadnym wypadku nosić w mieście, na dworcach i wogóle poza linią bojową, koszarami, lotniskiem i t. p. Oficerowie i szeregowi, wchodzący w skład formacyj 21 i 22 dywizyj piechoty górskiej, noszą na lewej stronie otoka czapki pióro orle lub jastrzębie, przypięte swastyką (jako broszkę).

Szwolężerowie noszą, zamiast rogatywek, czapki okrągłe typu angielskiego, przyczem między denkiem a kwaterami wszywa się wypustkę koloru amarantowego (w 3 pułku wypustka koloru ciemno-żółtego). Kolor otoku podany wyżej. Daszek i podpinka takie same, jak przy rogatywce.

O B U W I E.

Trzewiki czernione lub nie i owijacze barwy spodni — dla szeregowych wszystkich broni i służb, z wyjątkiem saperów, żandarmerji i broni jezdnych. Półwysokie buty (saperki) — dla szeregowych pułków saperów, bataljonu mostowego i elektrycznego.

Dla kawalerji, artylerji, żandarmerji i podoficerów formacyj łączności oraz dla wszystkich pełniących służbę konno — długie buty. Dla jezdnych ponadto ostrogi.

Uczniowie szkół oficerskich otrzymują ponadto drugą parę obuwia typu lżejszego, z cienkiej (chromowej) skóry i bez podkucia, jako obuwie wyjściowe, oraz w czasie, kiedy uczeń nie pełni służby, lub nie odbywa ćwiczeń, jako też przy uczęszczaniu na wykłady.

Podoficerowie zawodowi oraz niezawodowi szeregowi żandarmerji w trzecim okresie szkolenia, jak również uczniowie szkół oficerskich i podchorążych rezerwy — mogą nosić poza służbą własne obuwie. To samo dotyczy pozostałych szeregowych, jednakże za każdorazowem zezwoleniem właściwego dowódcy.

Obuwie własne nie może odbiegać od ogólnego typu służbowego obuwia szeregowych.

Używanie półbucików, lakierków lub trzewików z jasnej, żółtej skóry jest wzbronione.

Oficerowie — trzewiki do długich spodni, do bryczesów natomiast dozwolone jest wszystkim noszenie wysokich butów, czernionych lub nie.

Poza szeregiem dozwolone jest używanie sztylp.

DODATKI DO UBIORU.

Pas główny.

Dla szeregowych pas rzemienny, żółty, szerokości $5\frac{1}{2}$ cm, zapinany z przodu na sprzążkę zwykłą, ciemnej oksydowaną, o dwóch kolcach. Z lewej strony od dolnej krawędzi pasa przymocowane są, w odległości 21 cm jedno od drugiego, dwa kółka, do których przypina się zapomocą rzemieni szerokości 2 cm żabkę do noszenia bagnetu lub szabli. Przy pełnieniu służby konno, żabkę wraz z rzemieniami przypina się do siodła.

Dla oficerów i chorażych pas taki, jak dla szeregowych, z dodaniem paska oficerskiego, noszonego przez prawe ramię i złożonego z dwóch rzemieni $2\frac{1}{2}$ cm szerokości, spinanych wprost piersi na sprzążkę.

Salonowy pas oficerski.

W wypadku występowania w ubiorze salonowym (na wizytach, rautach, balach, oficjalnych przyjęciach, uroczystościach rodzinnych i w teatrze) noszą oficerowie wszyst-

kich rodzajów broni i służb salonowy pas oficerski oraz rapcie do noszenia szabli pod kurtką.

W razie występowania w pasie salonowym, szablę nosi się na rapciach nowego wzoru pod kurtką, oraz długie spodnie i obuwie czarne (gładkie — lakierowane). W wypadku odpinania szabli, szablę odpina się wraz z rękami.

Oficerski pas salonowy nosi się na kurtce, bez względu na to, czy dany oficer występuje w płaszczu lub bez płaszcza.

OPIS SALONOWEGO PASA OFICERSKIEGO.

Salonowy pas oficerski jest wykonany z tkaniny jedwabnej (rypsu), koloru ochronnego, tkanej w podłużne prążki (około 45 prążków w całej szerokości pasa), z dwoma szlakami po brzegach, szerokich na 4 mm, każdy w odległości 7 i $\frac{1}{2}$ mm od brzegów, tkanych ciemniejszym jedwabiem, oraz z podkładki skórzanej gładkiej, z zamszowej skóry, o barwie naturalnej i z klamry okrągłej, o średnicy 5,25 cm, wykonanej z białego metalu.

Tkanina jedwabna, przyszyta do podkładki zamszowej dwoma ściegami przy obu brzegach (po jednym ściegu z każdej strony), w odległości 1 mm od brzegu, tak, by podkładka zamszowa tworzyła lamowanie obu brzegów na szerokości 1 mm. Szerokość całego pasa wynosi 5 cm, tyleż wynosi szerokość podkładki zamszowej, tkanina jedwabna jest węższa od pasa o 2 mm.

Klamra wykonana jest z białego metalu (bronz srebrzony, oksydowany), o grubości brzegów 3 mm, nieco wklęsła ku środkowi, ma obwódkę szerokości 7 i $\frac{1}{2}$ mm, w utworzonym zaś w ten sposób kole, o średnicy 3,75 cm, znajduje się płaskorzeźba, wyobrażająca głowę męską, przybraną w hełm antyczny. Wypukłość rysunku głowy wynosi 3 mm. Klamrę przytwierdza się do pasa zapomocą dwóch kabłąków, wykonanych z drutu grubości 2 mm, z tego samego metalu, co i klamra. Klamra jest przytwierdzona do prawego kabłąka na stałe, a do lewego przypina się na skobelek, umieszczony pod spodem klamry.

Kabłąki o wysokości 5 i $\frac{1}{2}$ cm, szerokości 1,75 cm, wgięte z boków, przymocowywa się do pasa w ten sposób,

że końce pasa przechodzą przez kabłąki, następnie zaginają się od wewnątrz (pod spód) i, przechodząc przez przesuwki, zaczepiają się umieszczonemi na końcach pasa haczykami mosiężnemi o metalowe oczka, umieszczone w zamkowej podkładce.

OPIS RAPCI OFICERSKICH DO NOSZENIA SZABLI POD KURTką.

Rapcie oficerskie do noszenia szabli pod kurtką składają się: z paska z klamrą i dwiema przesuwkami do zapinania w talji, z dwóch pasków podłużnych (ruków) do upięcia szabli, oraz z łańcuszka z haczykiem do podpinania szabli.

Pasek do zapinania w talji, na którym zawieszają się ruki rapci, wykonany z taśmy (gurtu); konstrukcje z metalu białego, ujęte w oprawę skórzaną, zamszową; dziurkowana część pasa ma podkładkę zamszową. Oba paski podłużne (ruki) są wykonane z tkaniny jedwabnej z podkładką zamszową, analogicznie jak u pasa salonowego, przyczem oba szlaki brzeżne z ciemniejszego jedwabiu mają każdy szerokość 2 mm i są umieszczone w odległości 5 mm od brzegu. Tkaniną na rękach jest przyszyta w odległości 1 mm od brzegu, po jednym ściegu z każdej strony, tak, by podkładka zamszowa tworzyła lamowanie brzegu o szerokości 1 mm. Szerokość paska podłużnego (ruka) wynosi 20 mm, tyleż podkładka zamszowa, tkanina zaś jedwabna jest o 2 mm węższa od paska, tak, by mogło wytworzyć się lamowanie brzegu.

Szerokość paska zapinanego w talji — 35 mm, długość zaś zależna jest od stanu. Łańcuszek z hakiem do podpinania szabli, długi około 10 cm, winien być wykonany z ogniwek drobnych.

Paski podłużne (ruki) są przypinane zapomocą guzików z białego metalu o podłużnych głowicach. Pierwszy ręk umocowany do paska w talji na stałe w odległości 25—30 cm od klamry, drugi ręk (dłuższy) przesuwany na pasku w celu regulowania pozycji szabli, przyczem odległość pomiędzy rękami powinna wynosić około 20—25 cm.

Długość ręk powinna być taka, by zawieszona na niej szabla nie podnosiła połę kurtki.

Rapcie i żabka.

(Do szabli i sztyletu.)

Żabka, złożona z tarczy skórzanej, z trzech paseczków ze sprzążkami i z dwóch rzemieni, zakończonych karabinkami — noszona w służbie zawsze na wierzchniem okryciu.

Rapcie do szabli, szerokości $2\frac{1}{2}$ cm, długości: przednia 41 cm, tylna 76 cm, zaopatrzone w karabinki.

Rapcie do kordzika (sztyletu) także szerokości, długości: przednia 25 cm, tylna 40 cm.

Rapcie do szabli lub kordzika nosi się do ubioru poza służbowego.

Sznury naramienne.

Dla generałów i oficerów sztabu generalnego — na prawem ramieniu, plecione z biało-metalowego, oksydowanego sznura, podwójne.

Dla adjutantów wszelkich dowództw — na prawem ramieniu, także, jak u generałów, lecz pojedyncze.

Dla żandarmerji — na lewem ramieniu, specjalnego rysunku, pojedyncze: u oficerów z oksydowanego sznura metalowego, u szeregowych — z jasno-żółtego, wełnianego.

Uwaga: Sznury naramienne żandarmerji przysługują tylko oficerom żandarmerji i podoficerom zawodowym żandarmerji. Szeregowym niezawodowym i próbnym żandarmom natomiast dopiero w trzecim okresie szkolenia i to wyłącznie podczas pełnienia służby egzekutywnej.

Sznurek do gwizdka.

Jednakowy dla oficerów i szeregowych, według wzoru przepisów r. 1917, ale zawsze z nici koloru „khaki”. Sznur-

rek do gwizdawki ma być przypinany do drugiego guzika kurtki. Nie wolno go przymocowywać do naramiennika.

Sznury strzeleckie.

Z amarantowego sznura wełnianego, grubości 4 mm, długości sznura 45 cm, część pleciona długości 10 cm, o jednym chwaściku dla strzelca celnego i dwóch chwaścikach dla strzelca wyborowego. Wysokość chwaścika $4\frac{1}{2}$ cm, średnica $2\frac{1}{2}$ cm. Sznury nosi się na kurtce, w zimie zaś na płaszczu. Nosi się je na lewym ramieniu, przyczem jedną pętlę zapina się na drugi od góry guzik kurtki, drugą zaś na guzik pod naramiennikiem, w miejscu wszycia tegoż do rękawa.

ODRÓŻNIANIE BRONI I SŁUŻB.

Mundur jest zasadniczo jednakowy dla całego wojska i wszystkich stopni. Nie posiada żadnych lampasów, wyjąwszy lampasy u spodni generalskich.

Poszczególne bronie i służby różnią się barwą na kołnierzu, formacje zaś danej bronie barwą wypustki przy łapce i ewent. emblematem bądź na łapce, bądź też na lewym ramieniu.

Kawalerja i artylerja konna noszą zamiast łapek proporczyki o rozmiarach, podanych przy opisie kurtki żołnierskiej, oraz otoki barwne na czapkach. Pasek środkowy w proporczyku jednobarwnym — szerokości 4 mm, przy dwóch barwach — szerokości 2 mm każdy.

Łapki naszywa się na kołnierzu kurtki tak, aby zakrywały przód kołnierza na całą szerokość jego wyłożonej części; długość całej patki 10 cm, tylna część wycięta w ząb, i wzdłuż tego wycięcia naszyta jest barwna wypustka. Na łapce naszyta jest oznaka w kształcie wężyka — u generałów i oficerów z haftu wzoru dotychczasowego (pg. przepisów z roku 1917), u szeregowych — z tasiemki 5 mm szerokości. Chorążowie noszą wężyki oficerskie.

Oprócz wężyka, na łapce umieszcza się emblemat haftowany lub wytłaczany z białego metalu. Emblemat umieszcza się w przednim rogu łapki ukośnie, z wyjątkiem oznaki

oficerów kapelmistrzów. Oficerowie i szeregowi oddziałów specjalnych noszą emblemat haftowany na rękawie (u oficerów) lub malowany farbą olejną (u szeregowych) na owalu z sukna barwy kurtki, naszytym na lewym rękawie na ramieniu.

Numery pułków oraz oznaki (jak inicjały, litery i t. p.) umieszczone są 1 cm od wszycia naramiennika na naramiennikach kurtki i płaszcza, a to:

u oficerów haftowane lub metalowe;

u podoficerów od kaprała wzwyż metalowe białe, przyczem umieszcza się je na galonie oznaczającym stopień; poza służbą, przy ubiorze wyjściowym, dozwolone są numery z haftu srebrnego.

u starszych szeregowców i szeregowców numery, malowane farbą żółtą olejną (słonecznikowo-żółtą), przyczem galon starszego szeregowca umieszcza się nad numerem. Poza służbą, przy ubiorze wyjściowym, starsi szeregowcy i szeregowcy mogą nosić numery metalowe.

Dla odróżnienia rodzajów broni i służb, na płaszczu naszyte są w rogach kołnierza ukośnie dwie tasiemki, każda szerokości $\frac{1}{2}$ cm, długości 8 cm, dolna — barwy łapki na kołnierzu, górna — barwy wypustki przy tej łapce, lub obie barwy łapki, o ile łapka na kurtce nie ma wypustki (formacje lotnicze, balonowe i oficerowie kapelmistrzowie).

Kawalerja, jak to już poprzednio opisano, nosi proporczyki. Formacje, posiadające emblematy na kołnierzu kurtki, noszą je również w rogach kołnierza płaszcza, przy twierdzone ukośnie. Dotyczy to również orzełka u generałów i oficerów sztabu generalnego.

Orkiestranci noszą pod naramiennikiem okrągłą łapkę barwy granatowej, oszytą dookoła taśmą wełnianą koloru białego, szerokości 2 cm, z przszyciem czerwonym w pośrodku.

Tambour-major: łapki pod naramiennikiem jak u orkiestrantów, z następującą różnicą: zamiast taśmy wełnianej, dookoła galon srebrny szerokości 2 cm, z czerwonym przszyciem w pośrodku — na łapce, ukośnie (zgóry ku tyłowi), naszyte także galony w odstępach pół cm.

Laska tambour-majora: u góry zakończona głowicą, u dołu skówką — łącznej długości 140 cm. Laska politurowana na żółto, o średnicy u nasady głowicy 3 cm, zmniejszającej się ku dołowi do 2 cm (u nasady skówki). Głowica wykonana z białego metalu w kształcie gruszki, o średnicy w części najszerszej 10 cm i wysokości 20 cm; na głowicy są wycyzelowane lub przymocowane numer i inicjały pułku z metalu złotego; ozdoby głowicy dowolne.

Skówka, wykonana z białego metalu, długości 15 cm, o średnicy u nasady na laskę 2 cm, zwęża się ku dołowi. Drewniana część laski opleciona jest wkoło nakrzyż takim galonem, jak na łapkach tambour-majora, zakończonym dwoma chwastami tuż nad skówką.

BARWY ŁAPEK, WYPUSTEK, PROPORCZY

RODZAJ BRONI LUB SŁUŻBY, ALBO KORPUS OSOBOWY	PERSONEL	ŁAPKI	WYPUSTKI
1. GENERALOWIE		granatowe, aksamit (czasowo)	karmazynowe, aksamit
2. PIECHOTA pułki piechoty	oficerowie linjowi	granatowe	żółte, sło- necznikowe
	szeregowi		
pułki strzelców podha- łańskich	oficerowie linjowi	"	"
	szeregowi		
baony strzelców	oficerowie linjowi	"	seledynowe
	szeregowi		
baony manewrowe	oficerowie linjowi	"	"
	szeregowi		
baony c. k. m.	oficerowie linjowi	"	amarantowe
	szeregowi		
pułki czołgów	oficerowie linjowi	"	czarne
	szeregowi		
K a d r a	oficerowie linjowi	Barwy, emblematy	
Oficerowie administra- cyjni piechoty	wszystkich wyżej wy- mienionych formacyj	brunatne	granatowe
3. KAWALERJA	oficerowie linjowi		
1 i 2 pułki szwoleżerów	szeregowi		
3 pułk szwoleżerów	oficerowie linjowi		
	szeregowi		
1 pułk ułanów	oficerowie linjowi		
	szeregowi		
2 " "	oficerowie linjowi		
	szeregowi		
3 " "	oficerowie linjowi		
	szeregowi		
4 " "	oficerowie linjowi		
	szeregowi		

KÓW, OZNAKI I NUMERACJA WOJSKA.

PROPORCZYKI	E M B L E M A T Y		Numeracja na naramiennikach
	na kołnierzu	na lewym rękawie	
	orzełek		
	58, 63, 64, 65, 66 i 85 p. p.		77 p. p. niedźwiedzia, pozostałe p. p. nume- ry porządkowe pułku
	swastyka		numery porządkowe pułku
			numery porządkowe baonu
			litera „M”
			numery porządkowe baonu
		„Smok”	numery porządkowe pułku

i numery formacji, w której ostatnio służyli.

srebrne, pasek amarantowy			1 pułk inicjały J. P. 2 pułk Nr. porz.
srebrne, pasek ciemno-żółty			Nr. porz.
amarantowo-białe			” ”
biało-granatowe			” ”
żółto-białe			” ”
chabrowo-białe			” ”

RODZAJ BRONI LUB SŁUŻBY, ALBO KORPUS OSOBOWY	PERSONEL	ŁAPKI	WYPUSTKI
5 pułk ułanów	oficerowie linjowi		
	szeregowi		
6 „ „	oficerowie linjowi		
	szeregowi		
7 „ „	oficerowie linjowi		
	szeregowi		
8 „ „	oficerowie linjowi		
	szeregowi		
9 „ „	oficerowie linjowi		
	szeregowi		
10 „ „	oficerowie linjowi		
	szeregowi		
11 „ „	oficerowie linjowi		
	szeregowi		
12 „ „	oficerowie linjowi		
	szeregowi		
13 „ „	oficerowie linjowi		
	szeregowi		
14 „ „	oficerowie linjowi		
	szeregowi		
15 „ „	oficerowie linjowi		
	szeregowi		
16 „ „	oficerowie linjowi		
	szeregowi		
17 „ „	oficerowie linjowi		
	szeregowi		
18 „ „	oficerowie linjowi		
	szeregowi		
19 „ „	oficerowie linjowi		
	szeregowi		
20 „ „	oficerowie linjowi		
	szeregowi		

PROPORCZYKI	EMBLEMATY		Numeracja na naramiennikach
	na kołnierzu	na lewym rękawie	
wiśniowo-chabrowe, kąt biały			Nr. porz.
błękitne, pasek biały			" "
amarantowe, kąt biały			" "
ciemno-żółte			monogram J. P. z koroną
amarantowo-białe, pasek biało-amarantowy			Nr. porz.
amarantowo-białe, pasek biało-granatowy			" "
amarantowe, pasek biały			" "
amarantowo-granatowe, pasek biały			" "
różowe, pasek chabrowy			" "
żółte, pasek biały			" "
biało-szkarłatne			" "
granatowo-białe, pasek szkarłatny			" "
biało-żółte, pasek szkarłatny			" "
biało-chabrowe, pasek szkarłatny			" "
granatowe, kąt biały			" "
amarantowe, pasek granatowo-biały			" "

RODZAJ BRONI LUB SŁUŻBY, ALBO KORPUS OSOBOWY	PERSONEL	ŁAPKI	WYPUSTKI
21 pułk ułanów	oficerowie linjowi		
	szeregowi		
22 „ „	oficerowie linjowi		
	szeregowi		
23 „ „	oficerowie linjowi		
	szeregowi		
24 „ „	oficerowie linjowi		
	szeregowi		
25 „ „	oficerowie linjowi		
	szeregowi		
26 „ „	oficerowie linjowi		
	szeregowi		
27 „ „	oficerowie linjowi		
	szeregowi		
1 pułk strzelców konnych	oficerowie linjowi		
	szeregowi		
2 „ „ „	oficerowie linjowi		
	szeregowi		
3 „ „	oficerowie linjowi		
	szeregowi		
4 „ „ „	oficerowie linjowi		
	szeregowi		
5 „ „ „	oficerowie linjowi		
	szeregowi		
6 „ „ „	oficerowie linjowi		
	szeregowi		
7 „ „ „	oficerowie linjowi		
	szeregowi		
8 „ „ „	oficerowie linjowi		
	szeregowi		
9 „ „ „	oficerowie linjowi		
	szeregowi		
10 „ „ „	oficerowie linjowi		
	szeregowi		

PROPORCZYKI	E M B L E M A T Y		Numeracja na naramiennikach
	na kołnierzu	na lewym rękawie	
turkusowe, pasek żółto-biały			Nr. porz.
białe, kąt amarantowy			11 11
pomarańczowo-białe, pasek biało-pomarańczowy			12 12
białe, pasek żółty			13 13
biało-szkariatne, pasek chabrowy			14 14
różowo-białe pasek chabrowy			15 15
żółto-białe, pasek biało- granatowy			16 16
szmaragdowo-amarantowe			17 17
szmaragdowo-amarantowe, pasek chabrowy			18 18
szmaragdowo-amarantowe, pasek żółty			19 19
szmaragdowo-amarantowe, pasek biały			20 20
szmaragdowo-białe, pasek amarantowy			21 21
szmaragdowo-białe			22 22
szmaragdowo-białe, pasek żółty			23 23
szmaragdowo-białe, pasek chabrowy			24 24
szmaragdowo-żółte, pasek amarantowy			25 25
szmaragdowo-żółte, pasek biały			26 26

RODZAJ BRONI LUB SŁUŻBY, ALBO KORPUS OSOBOWY	PERSONEL	ŁAPKI	WYPUSTKI
Szwadrony pionierów	oficerowie linjowi		
	szeregowi		
Szwadrony samochodów pancernych	oficerowie linjowi		
	szeregowi		
Kadra	oficerowie linjowi	Barwy, emblematy	
Oficerowie administra- cyjni kawalerji	wszystkich wyżej wy- mienionych formacyj	brunatne	amarantowe
4. ARTYLERJA pułki artylerji polowej	oficerowie linjowi	ciemno-zielony aksamit	czarny aksamit
	szeregowi	ciemno-zielone	czarne
„ „ ciężkiej	oficerowie linjowi	ciemno-zielony aksamit	szkarłatny aksamit
	szeregowi	ciemno-zielone	szkarłatne
„ „ najcięższej	oficerowie linjowi	ciemno-zielony aksamit	malinowy aksamit
	szeregowi	ciemno-zielone	malinowe
„ „ górskiej	oficerowie linjowi	ciemno-zielony aksamit	czarny aksamit
	szeregowi	ciemno-zielone	czarne
„ „ przeciw- lotniczej	oficerowie linjowi	ciemno-zielony aksamit	ciemno-żółty aksamit
	szeregowi	ciemno-zielone	ciemno-żółte
samodzielne dyony artylerji przeciwlotniczej	oficerowie linjowi	ciemno-zielony aksamit	ciemno-żółty aksamit
	szeregowi	ciemno-zielone	ciemno-żółte
kompanje artylerji pieszej	oficerowie linjowi	ciemno-zielony aksamit	granatowy aksamit
	szeregowi	ciemno-zielone	granatowe
dyony artylerji konnej	oficerowie linjowi		
	szeregowi		
dyony pociągów pancernych	oficerowie linjowi	ciemno-zielony aksamit	wiśniowy aksamit
	szeregowi	ciemno-zielone	wiśniowe
dyon pomiarów artyleryjskich	oficerowie linjowi	ciemno-zielony aksamit	biały aksamit
	szeregowi	ciemno-zielone	białe
Szwadrony taborów	oficerowie linjowi	błękitne	brunatne
	szeregowi		

PROPORCZYKI	E M B L E M A T Y		Numeracja na naramiennikach
	na kolnierzu	na lewym rękawie	
szkariatno-czarne			Nr. porz.
czarno-pomarańczowe			" "
i numery formacji, w której ostatnio służyli.			
			Nr. porz.
			" "
			" "
	swastyka		" "
			" "
			Nr. porz. od Nr. 2 w górę
			Nr. porz.
czarno-szkariatny aksamit			d. a. k. litery J. B., pozostałe dyony Nr. porz.
czarno-szkariatne			
			Nr. porz. dyonów
			Bez numeru
			Nr. porz. szwadronu

RODZAJ BRONI LUB SŁUŻBY, ALBO KORPUS OSOBOWY	P E R S O N E L	ŁAPKI	WYPUSTKI
K a d r a	oficerowie linjowi	Barwy, emblematy	
Oficerowie administra- cyjni artylerji	wszystkich wyżej wy- mienionych formacyj	brunatne	ciemno-zielone
5. INŻYNIERJA pułki saperów	oficerowie linjowi	czarny aksamit	szkarłatny aksamit
	szeregowi	czarne	szkarłatne
baony mostowe	oficerowie linjowi	"	"
	szeregowi		
baony elektryczne	oficerowie linjowi	"	"
	szeregowi		
pułki saperów kolejowych	oficerowie linjowi	"	wiśniowy aksamit
	szeregowi		wiśniowe
pułki i samodzielne baony łączości	oficerowie linjowi	"	chabrowy aksamit
	szeregowi		chabrowe
pułki radjotelegraficzne	oficerowie linjowi	"	"
	szeregowi		
oddziały służby saperów	oficerowie linjowi	"	szkarłatny aksamit
	szeregowi		szkarłatne
K a d r a	oficerowie linjowi	Barwy, emblematy	
Oficerowie administra- cyjni inżynierji	wszystkich wyżej wy- mienionych formacyj	brunatne	czarne
Dyony samochodowe	oficerowie linjowi	czarny aksamit	pomarańczowy aksamit
	szeregowi	czarne	pomarańczowe
6. LOTNICTWO pułki lotnicze	oficerowie linjowi	ciemno-żółte	
	szeregowi		
baony balonowe	oficerowie linjowi	"	
	szeregowi		
kompanje służby mete- orologicznej	oficerowie linjowi	"	
	szeregowi		

PROPORCZYKI	EMBLEMATY		Numeracja na naramiennikach
	na kołnierzu	na lewym rękawie	

i numery formacji, w której ostatnio służyli.

			Nr. porz.
			litera „M”
			litera „E”
			Nr. porz.
			” ”
			Bez numeru

i numery formacji, w której ostatnio służyli.

			Nr. porz. dyonów
		oznaka formacji lotniczych	Nr. porz. pułków
		oznaka formacji balonowych	Nr. porz. baonów
			Nr. porz. kompanij

RODZAJ BRONI LUB SŁUŻBY, ALBO KORPUS OSOBOWY	P E R S O N E L	ŁAPKI	WYPUSTKI
oddziały służby lotniczej	oficerowie linjowi	żółte, ciemne	
	szeregowi		
K a d r a	oficerowie linjowi	Barwy, emblematy i	
Oficerowie administracyjni służby lotniczej	wszystkich wyżej wy- mienionych formacyj	brunatne	żółte, ciemne
7. SŁUŻBA UZBRO- JENIA. oddziały służby uzbrojenia	oficerowie linjowi	szmaragdowy aksamit	czarny aksamit
	szeregowi	szmaragdowe	czarne
K a d r a	oficerowie linjowi	szmaragdowy aksamit	czarne
Oficerowie administracyjni uzbrojenia	wszystkich wymie- nionych formacyj	brunatne	szmaragdowe
8. SŁUŻBA INTENDENTURY baony administracyjne	oficerowie inten- denci	szafirowy aksamit	wiśniowy aksamit
	szeregowi	brunatne	szafirowe
K a d r a	oficerowie inten- denci	szafirowy aksamit	wiśniowy aksamit
Oficerowie administracyjni służby intendentury i dz. kancelar.	bez względu na przydział	brunatne	szafirowe
9. SŁUŻBA ZDROWIA baony sanitarne	lekarze	wiśniowy aksamit	granatowy aksamit
	aptekarze	wiśniowy aksamit	chabrowy aksamit
	szeregowi	wiśniowe	granatowe
Kadra oficerska służby zdrowia	lekarze	wiśniowy aksamit	granatowy aksamit
	dentyści	wiśniowy aksamit	białkarny aksamit
	aptekarze	wiśniowy aksamit	chabrowy aksamit

PROPORCZYKI	EMBLEMATY		Numeracja na naramiennikach
	na kołnierzu	na lewym rękawie	
i numery formacji, w której ostatnio służyli.			
			Nr. porz. oddziału lub kadry oddziału służby uzbrojenia
			Nr. porz. baonu admi- nistracyjnego lub kadry baonu administracyj- nego
			Nr. porz. baonów

RODZAJ BRONI LUB SŁUŻBY, ALBO KORPUS OSOBOWY	PERSONEL	ŁAPKI	WYPUSTKI
10. SŁUŻBA WETERYNARYJNA	lekarze weterynarii	wiśniowy aksamit	ciemno-zielony aksamit
Oficerowie administracyjni służby zdrowia	bez względu na przydział	brunatne	wiśniowe
11. ŻANDARMERJA. dyony żandarmerji	oficerowie linjowi	szkarłatne	żółte
	szeregowi		
K a d r a	oficerowie linjowi	„	„
Oficerowie administracyjni żandarmerji	bez względu na przydział	brunatne	(szkarłatne)
12. SŁUŻBA SPRAWIEDLIWOŚCI Kadra oficerska Korpusu Sądowego	oficerowie Korpusu Sądowego	malinowy aksamit	czarny aksamit
Oficerowie administracyjni służby sprawiedliwości	bez względu na przydział	brunatne	malinowe
13. OFICEROWIE KOR- PUSU KONTROLERÓW Kadra oficerska Korpusu Kontrolerów	oficerowie Korpusu Kontrolerów	czarny aksamit	szkarłatny aksamit
Oficerowie administracyjni kontroli administracji		brunatne	szkarłatne
14. GR. OFICERÓW OŚWIATOWYCH	oficerowie oświa- towi	pomarańczowe (aksamit)	granatowe, jasne (aksamit)
15. KORPUS GEOGRAFÓW	oficerowie geogra- fowie	czarny aksamit	biały aksamit
16. OFICEROWIE KAPELMISTRZE		granatowe,	

Oficerowie administracyjni służby zdrowia noszą w czasie pełnienia służby w baonach sanitarnych (na stanowisku

PROPORCZYKI	EMBLEMATY		Numeracja na naramiennikach
	na kołnierzu	na lewym rękawie	
			Bez numeru
			Patrz uwaga na końcu
			Nr. dyonów
	emblemata		
	„Globus”		
	„Lira”		

dowódcy kompanji, wzgl. oficera młodszego) łapki koloru wiśniowego (aksamit) wypustki granatowe (aksamit).

Oficerowie sztabu generalnego noszą łapki (proporzki) swej formacji; orzelki, o ile zajmują etat sztabu generalnego.

Kompanje karabinów maszynowych pułków piechoty, pułków strzelców podhalańskich, baonów manewrowych i strzelców oraz szwadrony karabinów maszynowych w pułkach kawalerji noszą na lewem ramieniu łódkę z nabojami, jako emblemat.

OZNAKI STOPNI WOJSKOWYCH.

Oznaki wszelkich stopni wojskowych umieszczone są na naramiennikach kurtki i płaszcza oraz na czapce.

Oznaki oficerskie.

1. Generałowie mają:

a) wyłogi obu rękawów, wzdłuż górnej krawędzi, obramowane dokoła taśmą białą-metalową, szerokości $1\frac{1}{2}$ cm, naszytą zygzakowato (załamami); wysokość załamu $2\frac{1}{2}$ cm;

b) na naramiennikach, w odległości 1 cm od wszycia, wpoprzek naramiennika, naszyta załamami, białą-metalowa taśma $1\frac{1}{2}$ cm; wysokość załamu $2\frac{1}{2}$ cm. Na środku naramiennika wzdłuż: u generała brygady jedna gwiazdka haftowana nićmi lub wytłaczana, pięć-promienna, o ostrych promieniach (długość promienia od środka 1 cm), u generała dywizji dwie także gwiazdki, u generała broni trzy, u marszałka wreszcie dwie buławy, haftowane złotemi nićmi;

c) na czapce, wzdłuż szwów wierzchu nakrzyż od otoka z jednej strony do otoka z drugiej i wzdłuż górnej krawędzi dookoła, naszyty jeden płaski sznurek szerokości 5 mm, srebrny. Na otoku poniżej sznurka, w odległości 2 mm, naszyta dookoła także taśma, w ten sam sposób jak na naramiennikach. Z przodu pod orzelkiem: u generała brygady jedna gwiazdka, u generała dywizji dwie obok siebie, u generała broni trzy, również w jednym szeregu obok siebie (takie gwiazdki, jak na naramiennikach), u marszałka natomiast dwie buławy, haftowane złotemi nićmi. Bu-

ławy marszałkowskie, tak na naramiennikach jako też na czapce, złożone nakrzyż;

d) na spodniach lampas podwójny z sukna granatowego, szerokości po $3\frac{1}{2}$ cm, z takąż wypustką w środku.

2. Oficerowie sztabowi mają:

Na naramiennikach kurtki i płaszcz tam, gdzie u generałów naszyta taśma załamami, naszyte równolegle prosto, w odległości $\frac{1}{2}$ cm jeden od drugiego, dwa płaskie sznureczki srebrne, szerokości 5 mm. Na wierzchu czapki takież sznureczek i w ten sam sposób naszyty jak u generałów, z tą różnicą, że dokoła otoka naszyte dwa sznurki w odległości $\frac{1}{2}$ cm jeden od drugiego. Na naramiennikach i na czapce gwiazdki takież i w ten sam sposób naszyte, jak u generałów. U majora jedna gwiazdka, u podpułkownika dwie, u pułkownika — trzy.

3. Oficerowie młodsi mają:

Na naramiennikach gwiazdki tej wielkości, kształtu i układu, jak u oficerów wyższych, jednak bez żadnego galonika. Na czapce, na szwach wierzchu, pojedynczy sznurek, jak u oficerów sztabowych. Na górnej krawędzi otoka dokoła jeden takież sznurek. Zprzodu otoka gwiazdki takie, jak u oficerów sztabowych. Na naramiennikach i na czapce u podporucznika — jedna gwiazdka, u porucznika — dwie, u kapitana (rotmistrza) — trzy.

Stopnie wojskowe i tytuły duchownych różnych wyznań uwidocznia niżej podana tabela:

WYZNANIE	Niżej wyszczególnione stopnie wojskowe odpowiadają:					
	General dywizji	General brygady	Pułkownik	Podpułkownik	Major	Kapitan
Rzymsko-katolickie	Biskup polowy	Dziekan generalny	Dziekan	Proboszcz	Starszy kapelan	Kapelan
Ewangelickie	—	—	Senjor	Proboszcz ewangelicki	Starszy kapelan ewangelicki	Kapelan ewangelicki
Prawosławne	—	—	Proto-prezbiter	Dziekan D-twa Okręgu Korpusu	Starszy kapelan prawosławny	Kapelan prawosławny
Mojżeszowe	—	—	Naczelny rabin	Starszy rabin I klasy	Starszy rabin II klasy	Rabin

Oznaki stopni podoficerskich.

Stopnie szeregowych odznacza się galonami srebrnymi, względnie galonami ze sztucznego jedwabiu, obramowanymi z brzegu barwą karmazynową, przyczem szerokość galonów na naramiennikach wynosi 1 cm, na czapkach 5 mm.

Na naramiennikach:

starszy szeregowiec nosi jeden galon poprzeczny, odległy 1 cm od dolnego brzegu naramiennika;

kapral nosi dwa galony, pierwszy odległy 5 mm od dolnego brzegu naramiennika, drugi — w odległości 2 mm od pierwszego;

plutonowy nosi trzy galony, pierwszy jak wyżej, następne dwa w odległości 2 mm od siebie;

sierżant nosi galon wzdłuż brzegu naramiennika, z wyjątkiem dolnego brzegu;

starszy sierżant nosi galon jak u sierżanta, ponadto galon przez środek naramiennika, od guzika do dolnego brzegu;

chorąży nosi galon jak u sierżanta, oraz jedną gwiazdkę metalową, jak podporucznik.

Na czapce:

starszy szeregowiec nosi jeden galon, długości 3 cm, pośrodku otoka;

kapral dwa także galony, z odstępem 2 mm między sobą;

plutonowy trzy galony, z odstępem 2 mm między sobą;

sierżant jeden galon w kształcie kąta (90 stopni), przyczem długość ramion kąta wynosi $2\frac{1}{2}$ cm;

starszy sierżant dwa także galony w kształcie kąta, jak u sierżanta, z odległością 2 mm między sobą;

chorąży jedną gwiazdkę, jak u podporucznika, oraz wypustkę karmazynową na górnym brzegu otoka i w szwach wierzchu czapki.

U w a g a: Szeregowi zawodowi od kaprała wzwyż noszą ponadto oznaki służby zawodowej, w kształcie kątów na lewym rękawie z galonów, przyczem odległość poszczególnych galonów między sobą wynosi pół cm. Galony te są identyczne jak na naramiennikach, jednakże szerokości $1\frac{1}{2}$

cm za każde trzechlecie służby zawodowej, lub szerokości 3 cm — przyczem galon szerszy zastępuje trzy węższe.

Szewrony mają kształt kątów prostych, o końcach ściętych równolegle do długości rękawa, między którymi odległość wynosi 15 cm. Kąt szewronu zwrócony jest ku dołowi, dolna zaś część pierwszego szewronu znajduje się na linii zgięcia łokcia. Galony te nazywa się na lewym rękawie kurtki i płaszcza.

Prawo do szewronu osiąga podoficer zawodowy po trzech latach służby zawodowej — licząc od daty mianowania go podoficerem zawodowym.

Po każdym trzechleciu służby zawodowej nabiera podoficer prawa do jednego szewronu wąskiego, po czwartym zaś trzechleciu zdejmuje dwa szewrony wąskie, zastępując je jednym szerokim.

Szeregowym nadterminowym (kapitulantom) zalicza się służbę nadterminową dopiero po zamianowaniu ich podoficerami zawodowymi — wówczas ten okres czasu bierze się pod uwagę przy przyznawaniu praw do szewronów.

TEMBLAK.

Temblak oficerski z taśmy srebrnej, szerokości 24 mm, długości (złożonej podwójnie)—48 cm. Wzdłuż taśmy, w odległości 6 mm od brzegu, dwa karmazynowe prążki, jeden mm szerokie. Obsada chwasta płaska, o 4 mm szersza od taśmy; chwast srebrny na trzonie z nici karmazynowych, z dwóch warstw frendzli długości $4\frac{1}{2}$ cm, z których wewnętrzna z dołem spięta, zewnętrzna zaś rozpuszczona.

Temblak podoficerski, składający się z białej taśmy długości 35 cm (długość podwójna 70 cm), szerokości 2 cm, z czterema paskami karmazynowymi (z tego dwa wzdłuż brzegów), z obramienia górnego szerokości 5 mm, ze skośnymi paskami karmazynowymi, z węzła (szerokości $2\frac{1}{2}$ cm, długości $2\frac{1}{2}$ cm), z dolnego obramienia (jak wyżej opisano), lecz szerokości 7 mm, z chwastu złożonego z plecionych sznurków wewnętrznych (karmazynowych) i zewnętrznych (białych), długości $4\frac{1}{2}$ cm, spiętych u dołu. Na taśmie znajduje się przesuwka z białej taśmy, szerokości 2 cm, długości 1 cm.

Temblak nosi się na żabce pod rękojeścią bagnetu, lub na szabli.

Temblak szeregowych. Cały z rzemienia żółtego, kształtu temblaka oficerskiego, ale rzemień szerokości 22 mm i długości (złożonej podwójnie) 35 cm.

BROŃ BOCZNA.

Oficerowie wszystkich korpusów osobowych, z wyjątkiem oficerów lotnictwa oraz oficerów czołgów, noszą szablę o rękojeści mosiężnej i pochwie blaszanej niklowanej, z dwoma kółkami.

Oficerowie formacyj lotniczych i czołgów, podoficerowie tychże formacyj od sierżanta wzwyż, uczniowie Oficerskiej Szkoły Lotniczej oraz podchorążowie rezerwy lotnictwa — bez względu na stopień — noszą kordzik (szytlet) jednego typu.

R Ó Ż N E.

Odznaki honorowe za czas pobytu na froncie.

Odznaka ta przedstawia się w postaci naszywki na rękawie z galonu srebrnego, wzoru przyjętego dla czapek oficerskich, w kształcie kąta prostego, z ramionami długości 3 cm każde.

Naszywkę ową umieszcza się na prawym rękawie bluzy, o 15 cm poniżej ramienia, kątem do góry.

Za każde sześć miesięcy pobytu na froncie otrzymuje się prawo do jednej odznaki.

Odznaki honorowe za rany i kontuzje.

Odznaka ta przedstawia się w postaci naszywki z wstążeczki barw wstęgi orderu „virtuti militari”, rozmiaru połowy szerokości normalnej wstęgi, z pięcioramieniami gwiazdkami małymi (średnicy 12 mm), oznaczającymi ilość ran.

Rany otrzymane w jednej bitwie oznacza się jedną gwiazdką.

Długość wstążeczki wynosi od 4 — 7 cm, zależnie od ilości gwiazdek, przyczem maksymalnie można na jednej wstążce przymocować trzy gwiazdki.

Umundurowanie oficerów i podoficerów w stanie spoczynku.

1) Oficerowie wojska lądowego, przeniesieni w stan spoczynku, mają nosić mundur tego oddziału, do którego mieli przydział w chwili przeniesienia w stan spoczynku, gwiazdki zaś na naramiennikach i na czapce mają być koloru złotego.

Sznurów naramiennych oficerom - emerytom nosić nie wolno. Noszenie szabli (kordzika) — oficerów w stanie spoczynku nie obowiązuje.

2) Podoficerowie zawodowi, przeniesieni w stan spoczynku, noszą mundur tej formacji, w której ostatnio służyli, z tą różnicą, że galony odznak stopni wykonane są ze złotych nici.

Noszenie na ubiorze wojskowym orderów, odznaczeń i znaków pamiątkowych.

1) Ordery klas komandorskich i inne, noszone na szyi, mają być noszone w ten sposób, aby ordery polskie zawieszane były o 1 cm wyżej od obcych.

2) Ordery klas kawalerskich i inne, noszone na piersi, mają być noszone na lewej piersi tak, aby wstążka przypięta była 5 cm nad górną kieszenią kurtki oficerskiej, lub 5 cm niżej kołnierza kurtki żołnierskiej.

3) Starszeństwo orderów polskich jest następujące:

I. Order orła białego.

II. Order „virtuti militari”.

III. Order odrodzenia.

IV. Krzyż walecznych i

V. Krzyż zasługi (złoty, srebrny i brązowy).

4) Ordery obce na piersi nosi się za polskimi.

5) Przy ubiorze bojowym i polowym noszone być mają jedynie wstążeczki orderowe, wymiaru 10 × 35 mm, przymocowane na wysokości 4 cm nad lewą górną kieszenią kurtki oficerskiej, lub 6 cm niżej kołnierza kurtki żołnierskiej.

skiej. Przy kilku rzędach wstążeczek, podana wysokość dotyczy górnego rzędu. Pomiedzy poszczególnymi rzędami odległość wynosi 1 cm. Przy krzyżu walecznych z okuciami, na wstążeczce umieszcza się pionowo miniaturowy okuc. Przy ubiorze służbowym i salonowym można nosić bądź pełne odznaki honorowe, bądź wstążeczki, jak wyżej.

6) W wypadkach parad wojskowych i uroczystości narodowych oraz na ubiorze garnizonowym obowiązuje noszenie pełnych odznak orderowych.

7) Na płaszczach ani orderów, ani znaków pamiątkowych, ani też wstążeczek się nie nosi.

8) W dniu dekorowania orderem obcym dozwala się order ten zawiesić nad innymi, a więc i polskimi.

9) Dozwolone jest noszenie polskich znaków pamiątkowych; nosi się je niżej orderów, pomiędzy górną klapą kieszeni a stanem kurtki oficerskiej, 15 cm niżej kołnierza kurtki żołnierskiej, w żadnym razie na jednej wysokości z orderami, przyczem znaki formacyjne, pułkowe oraz za kampanje, obrony — na lewej piersi, naukowe zaś i szkolne — na prawej.

10) Dla uniknięcia przeładowania ubioru znakami, wolno nosić najwyżej trzy znaki naraz, według uznania posiadacza.

11) Wstążeczka odznaki za rany i kontuzje ma być noszona 1 cm nad lewą górną kieszenią kurtki oficerskiej, w linii prostej nad guzikiem, kieszeń zamykającym, lub 9 cm niżej kołnierza kurtki żołnierskiej na lewej piersi. Przy orderach noszona ma być zawsze 1 cm nad górną linią wstążek pośrodku, tak, aby stanowiła ich koronę.

Rękawiczki.

Przy ubiorze polowym, garnizonowym, służbowym i codziennym obowiązują wszystkich oficerów rękawiczki brązowe, przy ubiorze salonowym natomiast dozwolone są rękawiczki białe, w obydwu natomiast wypadkach rękawiczki skórzane. Podoficerom zawodowym dozwala się na noszenie brązowych rękawiczek skórzanych poza służbą.

PRZEPISY DOTYCZĄCE NOSZENIA UBIORU POŁOWEGO W POSZCZEGÓLNYCH WYPADKACH.

Aż do czasu wprowadzenia ubioru wielkiego, wzgl. paradnego, ubiór polowy może być stosowany jako ubiór bojowy, garnizonowy, służbowy, salonowy i codzienny.

1) Ubiór bojowy stosuje się: na terenie operacyjnym, na manewrach, na specjalny rozkaz.

2) Garnizonowy: w szeregach: a) na paradach, b) na rewjach, c) przeglądach, d) wartach honorowych, przy pełnieniu służby garnizonowej i na specjalny rozkaz.

3) Służbowy: przy meldowaniu się, przy obecności na paradach, rewjach, przeglądach i t. p., na musztrach i ćwiczeniach, przy reprezentacjach, wizytach oficjalnych, pogrzebach i mszach żałobnych (krepa na lewym rękawie) i na specjalny rozkaz.

4) Salonowy: (we wszystkich wypadkach może być zastąpiony przez ubiór służbowy), na wizytach, obiadach i wieczorach proszonych (czapkę i broń zostawia się w przedpokoju), balach i rautach (szablę do tańca odpina się), i gdy formy towarzyskie tego wymagają.

5) Codzienny: we wszystkich wypadkach życia codziennego, podczas zajęć biurowych, gdy nie jest nakazany strój inny.

Krepa żałobna przy żałobie osobistej może być noszona tylko za pozwoleniem dowództwa.

OPIS POSZCZEGÓLNYCH RODZAJÓW UBIORU.

Dla oficerów.

I. B O J O W Y:	U w a g i
1) kurtka, 2) sznury naramienne (ad- jutankie), 3) spodnie krótkie, 4) trzewiki sznurowane, 5) owijacze, 6) sztylpy lub buty długie,	komu się należą (nie obowiązują); w piechocie; obowiązują w odpowiednich rodzajach broni i poszczególnych oficerów, pełniących służbę konno; dozwolone są wszystkim oficerom;
7) ostrogi przypinane lub przybijane, 8) oficerski pas polowy, 9) żabka do noszenia szabli, 10) oficerski pasek przez ramię, 11) szabla lub bagnet,	dla wszystkich, pełniących służbę konno; na kurtce; na pasie polowym; w rodzajach broni, uzbrojonych w szablę, obowiązuje szabla; u pełniących służbę konno — na żabce przypiętej do siodła; (w polu pochwa szabli czer- niona lub w futerale);
12) temblak oficerski, 13) rewolwer i lornetka w fu- terałach oraz torba po- lowa, 14) gwizdawka,	w polu może być rzemienny; na pasie polowym, dowolnie z prawej lub lewej strony;
15) hełm lub czapka,	w lewej kieszeni na piersi, na sznurku, przyczepionym do drugiego guzika kurtki; w myśl rozkazu dowództwa (w szeregach podpinka zawsze pod brodą);

	U w a g i
16) furażerka,	w marszu i odpoczynku zamiast hełmu;
17) rękawiczki brązowe,	w polu nie obowiązują;
18) płaszcz polowy,	w myśl rozkazu: zwinięty, narzucony lub w rękawy; na rozkaz ryszunek na płaszczu;
19) płaszcz od deszczu,	nie obowiązuje; może być na płaszczu polowym (na przeglądach niedozwolony).

U w a g a. Dowództwom oddziałów samodzielnych przysługuje prawo wydawania zarządzeń co do noszenia rynsztunku i ubioru, zależnie od warunków bojowych.

II. GARNIZONOWY:	U w a g i
1) kurtka,	
2) sznury naramienne adjutantckie),	komu się należą;
3) spodnie krótkie,	
4) trzewiki sznurowane,	
5) owijacze,	w piechocie;
6) sztylpy lub buty długie,	dla pełniących służbę konno, dozwolone wszystkim oficerom;
7) ostrogi przypinane lub przybijane	komu się należą, oraz pełniącym służbę konno;
8) oficerski pas polowy,	na kurtce;
9) żabka do noszenia szabli lub bagnetu,	na pasie polowym; u konnych przypięta do siodła;
10) oficerski pasek przez ramię,	
11) szabla (pochwa czerniona lub błyszcząca)	na żabce;
12) temblak oficerski,	
13) rewolwer w futerale,	na pasie polowym z prawej strony;
14) hełm lub czapka,	w myśl rozkazu dowództwa (w szeregach zawsze podpinka pod brodą);

	U w a g i
15) rękawiczki brązowe, 16) płaszcz polowy,	w myśl rozkazu: zwinięty, narzucony, w rękawy lub bez płaszcza; na rozkaz rynsztunek na płaszczu; (w szeregach żołnierza futrzanego nosić nie wolno);
17) krepą żałobną,	w myśl rozkazu.
III. SŁUŻBOWY:	
1) kurtka,	
2) sznury naramienne (adju-tanckie),	komu się należą;
3) spodnie krótkie,	
4) trzewiki sznurowane,	
5) owijacze,	w piechocie;
6) sztylpy lub buty długie,	komu się należą; zasadniczo dozwolone są wszystkim oficerom;
7) ostrogi przypinane lub przybijane	komu się należą;
8) oficerski pas polowy,	na kurtce;
9) szabla (pochwa czerniona lub błyszcząca)	na żabce, lub rapciach pod mundurem; przy rapciach żabki się nie nosi;
10) temblak oficerski,	
11) czapka,	
12) rękawiczki brązowe,	
13) płaszcz polowy,	w rękawy lub bez płaszcza;
14) krepą żałobną.	

U w a g a. Obecni na paradach, rewjach, przegładach i t. p., jeśli oddziały wojsk mają rynsztunek na płaszczu, wkładają pas polowy na płaszcz.

IV. SALONOWY:	U w a g i
1) kurtka,	
2) sznury naramienne (adju-tanckie),	komu się należą;

U w a g a

- 3) spodnie długie ze strze-
miączkami,
- 4) trzewiki sznurowane lub
gładkie,
- 5) ostrogi przybijane,
- 6) rapcie oficerskie do no-
szenia szabli pod kurtką,
- 7) szabla (pochwa czerniona
lub błyszcząca),
- 8) czapka,
- 9) rękawiczki skórzane bron-
zowe; przy tańcach do-
zwolone są białe,
- 10) salonowy pas oficerski.

V. CODZIENNY:

- 1) kurtka,
- 2) sznury naramienne (adju-
tanckie),
- 3) spodnie długie ze strze-
miączkami lub krótkie,
- 4) trzewiki sznurowane lub
gładkie,
- 5) owijacze,
- 6) sztylpy lub buty długie,
- 7) ostrogi przypinane lub
przybijane,
- 8) oficerski pas polowy,
- 9) rapcie lub żabka do szabli
albo bagnetu,
- 10) szabla albo bagnet (po-
chwa czerniona lub bły-
szcząca),
- 11) temblak oficerski,

dowolnie; przy pasie salono-
wym czernione gładkie, lakie-
rowane;
komu się należą;
pod mundurem;

komu się należą, nie obowiąz-
ują;

dowolnie;

dozwolone są wszystkim ofi-
cerom;

dozwolone są wszystkim ofi-
cerom;

obowiązują, komu się należą;
(przy owijaczach tylko przybi-
jane, lub też wolno ostróg nie
mieć wcale);

rapcie pod mundurem lub żab-
ka na pasie polowym;

szabla na rapciach lub na żab-
ce;

	U w a g i
12) czapka,	
13) furażerka,	dozwolona tylko w podróży w wagonach kolejowych;
14) rękawiczki brązowe,	nie obowiązują;
15) płaszcz polowy,	w rękawy lub bez płaszcza, dowolnie;
16) płaszcz od deszczu,	na kurtce lub na płaszczu polowym, włożonym w rękawy.

Dla szeregowych

a mianowicie: 1) starszych sierżantów (st. wachmistrzów, st. ogniomistrzów), 2) sierżantów (wachmistrzów, ogniomistrzów), 3) plutonowych (starszych żandarmów), 4) kaprali (żandarmów), 5) st. szeregowców (bombardjerów) i 6) szeregowców (strzelców, szwoleżerów, ułanów i t. d.).

I. BOJOWY:	U w a g i
1) kurtka i spodnie,	
2) rynsztunek na mundurze,	
3) hełm lub czapka (w myśl rozkazu),	
4) furażerka w marszu i podczas spoczynku,	
5) płaszcz, w myśl rozkazu zwinięty w rękawy lub narzucony (na specjalny rozkaz).	
II. GARNIZONOWY:	
Jak bojowy, lecz bez plecaków i chlebaków.	
III. SŁUŻBOWY:	
1) kurtka i spodnie,	
2) ostrogi przypinane,	
3) pas główny z żabką do szabli lub bagnetu,	komu się należą; przy płaszczu włożonym w rękawy zawsze na płaszczu, niezależnie od rodzaju broni;

- 4) szabla lub bagnet,
- 5) czapka,
- 6) płaszcz polowy,

w rękawy lub bez płaszcza
(w myśl rozkazu).

IV. CODZIENNY:

jak służbowy, lecz płaszcz dowolnie w rękawy lub bez płaszcza. Furażerka przy ćwiczeniach gimnastycznych oraz robotach w koszarach, stajniach, warsztatach i t. p.;— w podróży dozwolona tylko w wagonie kolejowym.

UWAGI OGÓLNE.

Sznury naramienne należą do munduru generałów, oficerów sztabu generalnego (o ile zajmują etat oficera S. G.), adjutantów i żandarmerji.

U w a g a: Ostrogi należą do munduru: 1) kawalerji, 2) artylerji, 3) generałów, 4) oficerów sztabu generalnego, 5) oficerów sztabowych, 6) dowódców kompanij, 7) oficerów, którym według etatu przysługuje koń wierzchowy.

Krepa żałobna powinna być noszona na lewym rękawie ponad łokciem.

Cz a p k a winna być noszona na prawe ucho, nie zsuwana na tył głowy.

Płaszcz nieprzemakalne dozwolone wszystkim oficerom oraz podoficerom żandarmerji (tym ze względu na charakter służby), z wyjątkiem skórzanych, dozwolonych jedynie generałom i oficerom formacyj lotniczych, czołgów oraz samochodowych.

PRZEPISY OGÓLNE.

Noszenie szabli i sztyletu.

1) Przy ubiorze polowym, w czasie ćwiczeń polowych, w szablach wyruszają tylko oficerowie kawalerji (szabla przytroczona do siodła).

Przy 2) ubiorze garnizonowym i 3) służbowym szabla w żabce przy pasie głównym.

W wypadku 1) do 3) należy nosić ponadto rewolwer przy pasie głównym.

Przy 4) ubiorze codziennym i 5) salonowym — szabla na rapciach przy pasie głównym.

Jeśli oficer występuje w płaszczu, wówczas w wypadku 1 — 3 nosi się pas na płaszczu i szablę na żabce.

Oficer zdejmuje szablę:

a) przy zajęciach biurowych;

b) podczas podróży (w wagonie kolejowym, samochodzie i na statku); podczas jazdy na rowerze i motocyklu — szabla przytroczona do kierownicy;

c) przy grach sportowych i jeździe konnej (sportowej);

d) w lokalach publicznych — przy grze w bilard i

e) w mieszkaniu prywatnym, na wizycie, w kasynie oficerskim, w czytelnicy, na balach i zabawach tanecznych.

Pasa głównego nie wolno zdejmować w żadnym wypadku.

Strój polowy stosuje się jeszcze na manewrach i ćwiczeniach polowych od pułku wzwyż.

Oficerowie korpusu aeronautycznego i czołgów noszą zamiast szabli sztylet, zawsze na rapciach, w stroju polowym, garnizonowym i służbowym; o ile występują w płaszczu — na płaszczu i rewolwer przy pasie głównym. Przy ubiorze codziennym i salonowym pod płaszczem.

Oficerowie rezerwy noszą szablę (sztylet) we wszystkich wypadkach występowania w mundurze.

Przy jeździe rowerem lub motocyklem szablę należy przytroczyć do kierownicy.

Oficerowie-inwalidzi i oficerowie przebywający w szpitalu nie mają obowiązku noszenia szabli, jednak muszą się wykazać świadectwem lekarskim, stwierdzającym u nich bezwzględłą niezdolność noszenia szabli.

W miejscowościach klimatycznych (kuracyjnych) wolno chodzić bez szabli.

Jeśli się szabli nie nosi, należy rapcie spiąć zapomocą karabinków ze sobą.

2) Przy długich spodniach nie wolno nosić półbucików.

3) O ile szabla jest na rapciach, nie wolno jej włożyć po ziemi, należy trzymać ją w ręce lub mieć podpiętą na łańcuszku.

4) W mieście nie wolno nosić płaszcza narzuconego na ramiona. (Może on być noszony w ten sposób, ale tylko w szeregach i zawsze spięty pod szyją na baryłkę, i to jedynie na wyraźny rozkaz.)

5) Do ćwiczeń konnej jazdy i przy przejażdżkach konnych dozwolone jest noszenie szpicrut i palcatów. W innych wypadkach noszenie szpicrut i palcatów jest bezwzględnie zakazane.

6) Krepę żałobną przy żałobie osobistej wolno nosić poza służbą za pozwoleniem dowództwa.

7) Poza służbą wolno oficerom nosić rękawiczki białe (kremowe) skórzane.

OZNAKI SZEREGOWYCH-UCZNIÓW SZKÓŁ OFICERSKICH.

Szeregowi-uczniowie szkół oficerskich noszą:

A. Na mundurach wyjściowych:

- 1) bez względu na którym roku nauki się znajdują, oraz niezależnie od posiadanego tytułu:

— na łapce kołnierza kurtki z wężykami, przewidzianego dla szeregowych, oraz w rogach kołnierza płaszczka umieszczoną ukośnie oznakę: liście dębowe z mieczem, wzoru przewidzianego w Dz. R. 97/19.

- 2) Od chwili uzyskania tytułu („podchorąży”)—ponadto:

— na rękawach kurtki, gładki, srebrny galon, szerokości 8 mm. Galon ten naszyty jest wzdłuż przesyłka na rękawach, na wysokości 10 cm od dolnego brzegu rękawa, oraz na tylnej części rękawa za guzikiem, wzdłuż rozcięcia ku dołowi aż do jego zakończenia;

— na rękawach płaszczka—taki sam galon, naszyty jedynie naokoło górnej części wyłogu, bez zakończenia ku dołowi;

— naramienniki kurtki i płaszczka obszyte okrągłym sznurem srebrnym, grubości 2 mm. W dolnej części naramiennika monogram ze złożonych liter „S. P.”*) dotychczasowego wzoru, nakładany na wierzch galonów, oznaczających tytuł, tak, by wypadł na środku poprzecznych galonów, u podchorążego-sierżanta i podchorążego-st. sierżanta w odległości 5 mm od dolnego brzegu naramiennika.

---

*) Oznaka ta przewidziana została już obecnie dla wszystkich szkół oficerskich, w związku z postanowieniem przemianowania dotychczasowych szkół oficerskich na szkoły podchorążych.

- 3) Poszczególne tytuły uczniów oznacza się na naramiennikach i czapkach srebrnym galonem (bez czerwonego obramowania).

Szerokość galonów na naramiennikach wynosi 8 mm, na czapkach 4 mm.

Sposób umieszczania oznak poszczególnych tytułów uczniów na naramiennikach i czapkach identyczny jak u szeregowych analogicznych stopni, z tą różnicą, że u podchorążego-sierżanta i podchorążego - st. sierżanta galon, idący wzdłuż brzegów naramiennika, naszyty jest w odstępnie 3 mm od sznurka srebrnego, obramowującego naramiennik, tak, by się z nim nie zlewał.

- 4) a) Każdy rok nauki, począwszy od drugiego roku, oznacza się zapomocą galonów srebrnych, szerokości 2 mm, 4 mm, lub 8 mm, biegnących w odstępach 2 mm od siebie, na rękawie kurtki i płaszcza, poniżej szerokiego 8 mm, srebrnego galonu, oznaczającego tytuł podchorążego i pierwszy rok nauki, wzdłuż całej jego długości, a mianowicie (por. rysunek):

I rok nauki — 1 galon 8 mm.

II „ „ — 1 „ 8 „ + 1 galon 2 mm.

III „ „ — 1 „ 8 „ + 2 galony 2 mm.

IV „ „ — 1 „ 8 „ + 1 galon 4 mm

(z wyjątkiem Oficerskiej Szkoły Inżynierji).

V rok nauki — 1 galon 8 mm + 1 galon 4 mm + 1 galon 2 mm.

VI rok nauki — 2 galony 8 mm.

Uczniowie (podporucznicy) III roku nauki w Oficerskiej Szkole Inżynierji z wyżej wymienionych pod A oznak noszą jedynie na łapce kołnierza kurtki oficerskiej oraz w rogach kołnierza płaszcza umieszczoną ukośnie oznakę: liście dębowe z mieczem, jak w punkcie A. I, w miejsce obecnego godła szkół oficerskich (gwiazka w wieńcu).

b) Oznaki lat nauki naszywa się z chwilą faktycznego rozpoczęcia nauki na danym kursie.

(Przykład: absolwenci Bataljonu Szkoły Podchorążych w Oficerskiej Szkole Piechoty noszą na rękawach jeden galon 8 mm, aż do czasu ukończenia praktyki

w pułkach. Przewidziane dla II roku nauki 1 galon 8 mm i 1 galon 2 mm naszywają uczniowie dopiero w dniu zameldowania się na kurs w oficerskiej szkole odpowiedniej broni. Analogicznie noszą te oznaki absolwenci I roku nauki Szkoły Oficerskiej dla Podoficerów oraz absolwenci dalszych roczników poszczególnych szkół.

c) Galony podwójne i potrójne tworzą jednolitą taśmę srebrną, przetykaną we wskazanych 2 mm odstępach nićmi koloru ochronnego. Naszywanie oddzielnych galonów różnej szerokości nie jest dozwolone.

- 5) Barwy łapek, wypustek, proporczyków i otoków dla uczniów niżej wymienionych szkół ustala się, jak następuje:

a) Oficerska Szkoła Piechoty — łapki granatowe (sukienne) z wypustką żółto-słonecznikową (sukienną). Barwy te noszą wszyscy uczniowie, tak Bataljonu Szkoły Podchorążych Oficerskiej Szkoły Piechoty, jak i Bataljonu Szkolnego Oficerskiej Szkoły Piechoty i z barwami temi odbywają praktykę w pułkach;

b) Oficerska Szkoła Kawalerji — proporczyki granatowo-amarantowe (sukienne) — otok amarantowy (sukienny);

c) Oficerska Szkoła Artylerji — łapki zielone ciemne (sukienne), wypustki czarne (sukienne);

d) Oficerska Szkoła Lotnictwa — łapki i wypustki żółte (sukienne);

e) Oficerska Szkoła Inżynierji — łapki czarne (sukienne), wypustki szkarłatne (sukienne), na III roku nauki barwy tej broni, w jakiej zostali zamianowani podporucznikami;

f) Oficerska Szkoła Sanitarna — łapki wiśniowe (sukienne), wypustki granatowe (sukienne);

g) Oficerska Szkoła dla Podoficerów — piechota: łapki granatowe (sukienne) i wypustki żółte słonecznikowe (sukienne); kawalerja: proporczyki granatowo-amarantowe (sukienne), otok amarantowy (sukienny); artylerja: łapki zielone, ciemne (sukienne), wypustki czarne (sukienne).

Oznaki właściwych szkół nakładają uczniowie z chwilą meldowania się w tych szkołach.

- 6) Daszek czapki rogatywki posiada okucie, jak na czapkach przepisanych dla oficerów.

B. Na mundurach ćwiczebnych.

Na płaszczach i kurtkach mundurów ćwiczebnych (sukiennych i drelichowych) z oznak, wymienionych pod A 1 — 5, noszą szeregowi uczniowie jedynie oznaki, przewidziane do noszenia na naramiennikach, a mianowicie: okrągły sznurek srebrny 2 mm oraz oznaki tytułów bez monogramu „S. P.”, tudzież liście dębowe z mieczem w rogach kołnierza. Czapki przy mundurze ćwiczebnym, jak u szeregowych.

C. Wyżej wymienione oznaki pod A. 1 — 5 i B noszą jedynie szeregowi uczniowie szkół.

Tak personel instruktorski (wykładowcy i instruktorzy), jak i personel pomocniczy szkół żadnej z wyżej wymienionych oznak nie nosi.

Nowe oznaki mają być naszyte najpóźniej z dniem zakończenia roku szkolnego 1927/28, z tem zastrzeżeniem, że równoczesne nałożenie oznak przez uczniów w danej szkole ureguluje komendant szkoły rozkazem wewnętrznym.

Szkoły podchorążych rezerwy: uczniowie szkół podchorążych rezerwy wszystkich broni i służb noszą mundury swych formacyj macierzystych a na kołnierzu kurtki i płaszcza emblemat z liter S. P. R. w wieńcu laurowym i gwiazdkę pięcioramienną. Nałożenie oznaki powinno nastąpić z chwilą rozpoczęcia kursu i trwa cały czas pobytu w szkole. Oznakę (emblemat) zdejmuje się z chwilą opuszczenia szkoły czyto z powodu ukończenia, czy też wydalenia.

Absolwenci szkół podchorążych rezerwy noszą obszycie naramienników kurtki i płaszcza wzdłuż brzegów sznurem kręconym białokarmazynowym, grubości 3 mm z bawełny merceryzowanej.

Szkoły podoficerskie: instruktorzy szkół podoficerskich oraz frekwentanci szkół noszą mundury swych formacyj ewidencyjnych. Na kołnierzu kurtki i pla-

szcza emblemat, przedstawiający dwa skrzyżowane karabiny w wieńcu laurowym, na naramiennikach numery (iniciały) swej formacji ewidencyjnej.

UZUPEŁNIENIE.

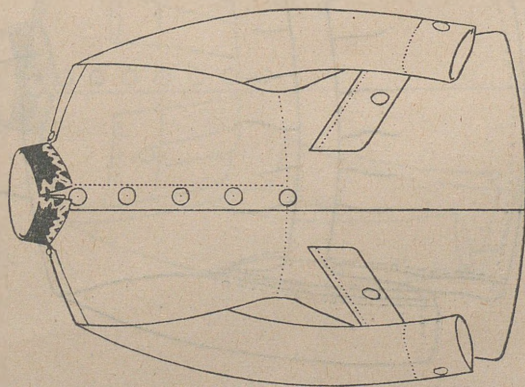
Noszenie białej broni bocznej przez
oficerów i podoficerów.

W częściowej zmianie rozkazów M. S. Wojsk., zawartych w Dziennikach Rozkazów Nr. 15/24, poz. 237, Nr. 40/24 poz. 581, Nr. 3/27 poz. 144 i Nr. 16/27 poz. 179, i wszelkich zmian i uzupełnień do powyższych rozkazów, znoszę obowiązek stałego noszenia białej broni bocznej przez oficerów i podoficerów wszystkich rodzajów broni i służb: na ulicy, w teatrach, lokalach publicznych, w czasie podróży oraz w czasie pełnienia służby w biurach.

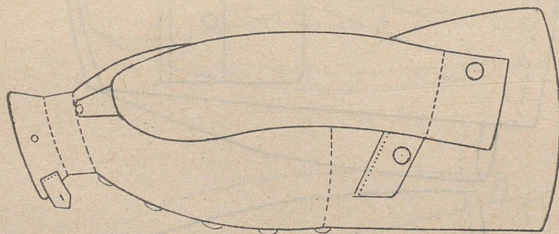
W wypadkach zaś występowania w oddziałach zwartych na paradach, uroczystościach wojskowych, pogrzebach, delegacjach oficjalnych, służbie garnizonowej i przy raportach służbowych noszenie białej broni bocznej obowiązuje nadal.

Dz. Rozk. Nr. 24/27, poz. 271.

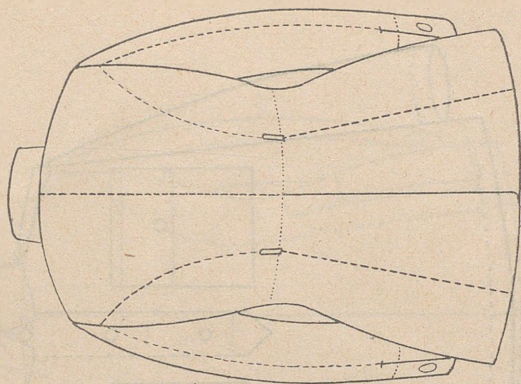
ŻOŁNIERSKA KURTKA SUKIENNA

z przodu

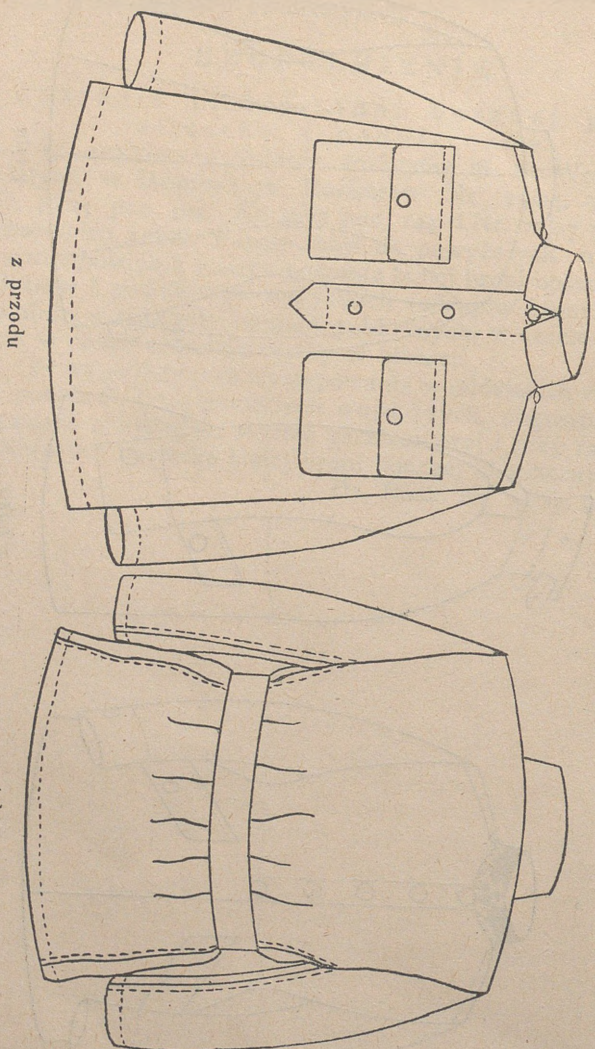
z boku

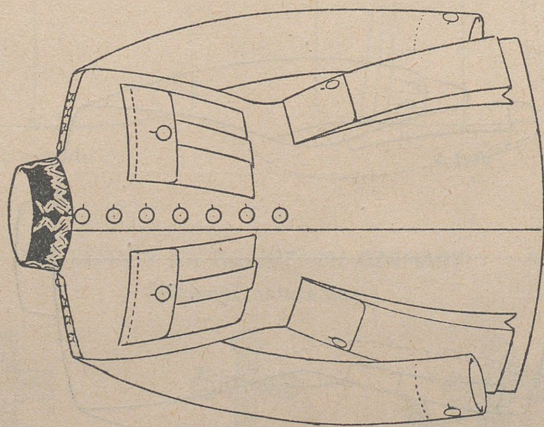
z tyłu

ŻOŁNIERSKA BLUZA LETNIA

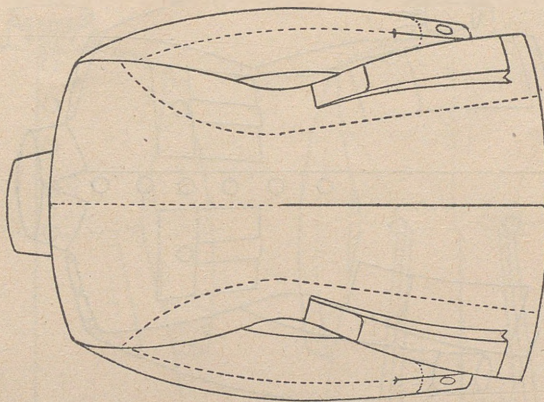
TABLICA II.

OFICERSKA KURTKA SUKIENNA

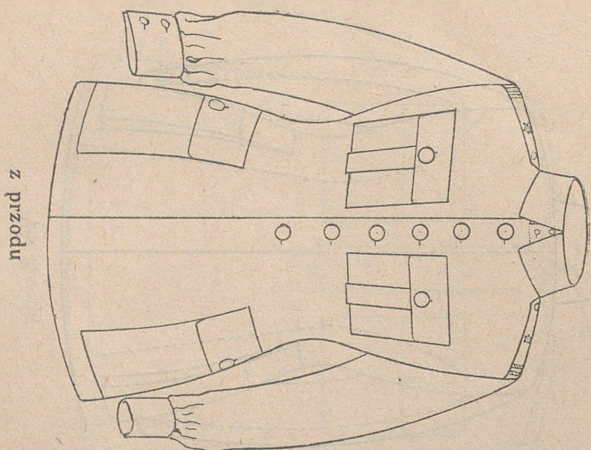

z przodu

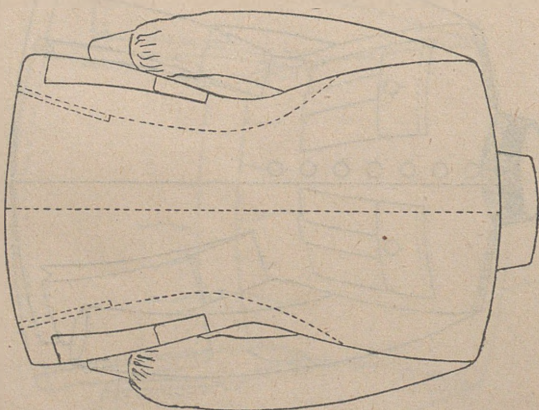

z tyłu

OFICERSKA BLUZA LETNIA

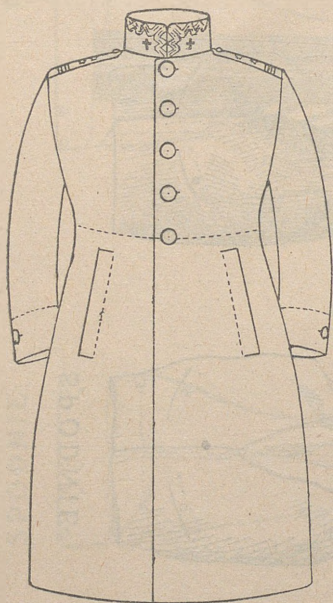

z przodu

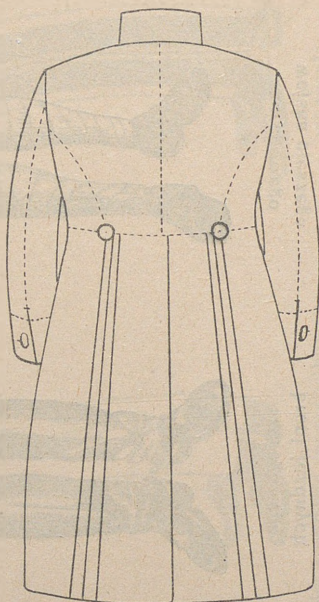

z tyłu

CZAMARA DUCHOWNEGO WOJSKOWEGO

z przodu

z tyłu

EMBLEMATY NA KOŁNIERZU CZAMARY

(wielkość naturalna)

wyzn. rzym.-kat.

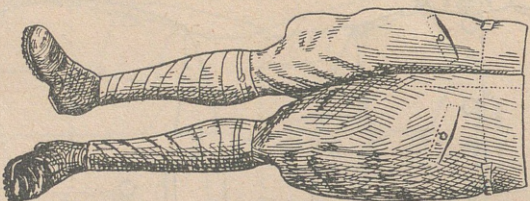

wyzn. protest

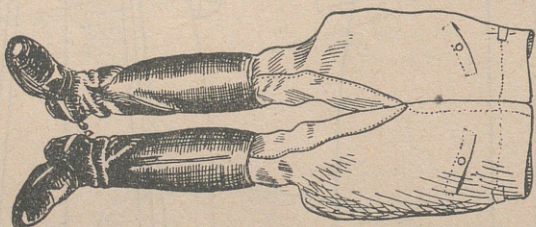

wyzn. prawosławne

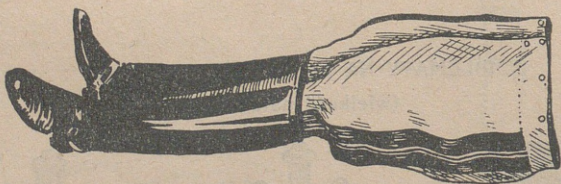
SPODNIĘ

szeregowego
wojska pieszego

szeregowego
bronii jezdnych

generala

TABLICA VII

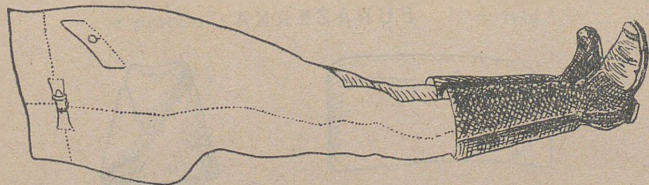
SPODNIE

generała

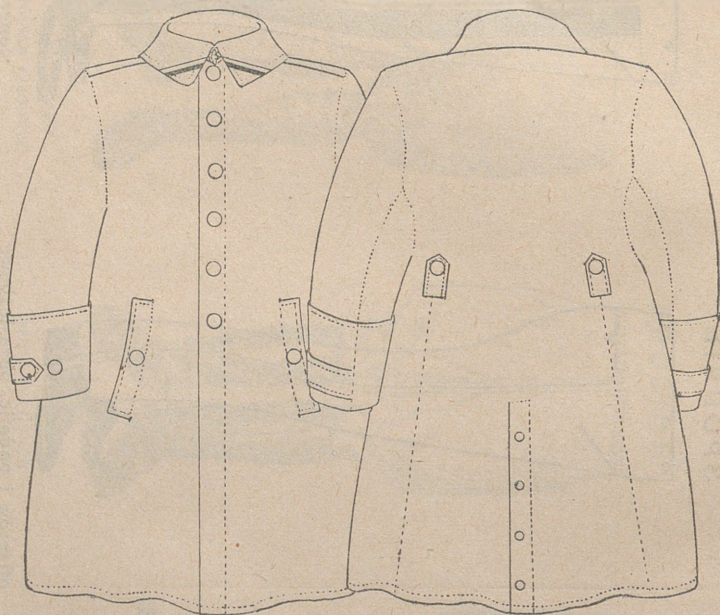

oficerów i podofic. pozasłużbowe

szeregowego saperów

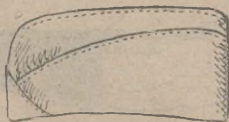
PŁASZCZ ŻOŁNIERSKI

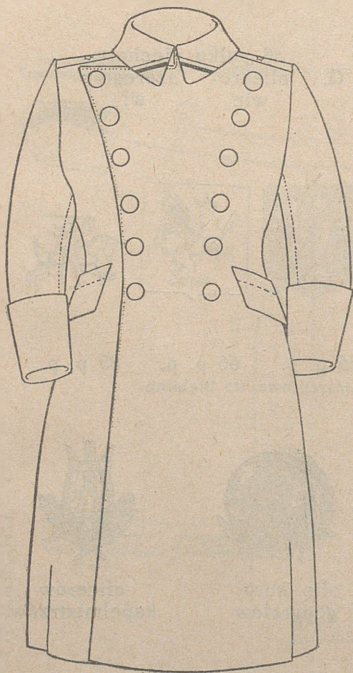
z przodu

z tyłu

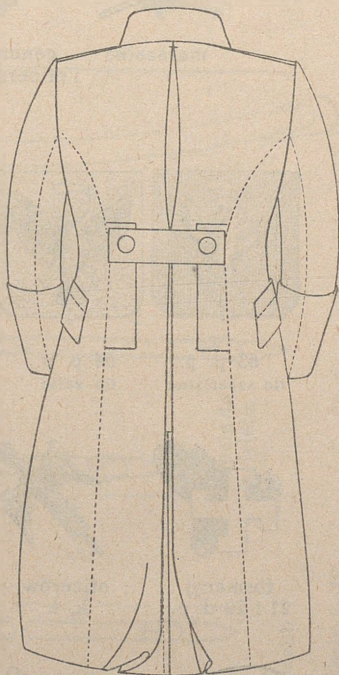
FURAŻERKA

PŁASZCZ OFICERSKI

z przodu

z tyłu

EMBLEMATY NA KOŁNIERZU KURTKI

marszałka

generałów
i oficerów S. G.

58 pułku piechoty
oficerowie

szeregowi

63 p. p.
tło szkarłatne

64 p. p.
tło żółte

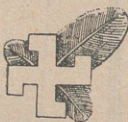
65 p. p.
tło amarantowe

66 p. p.
tło błękitne

85 p. p.

formacyj
21 i 22 d. p.

oficerów
k. k.

ofic. korp.
geografów

oficerów
kapelmistrzów

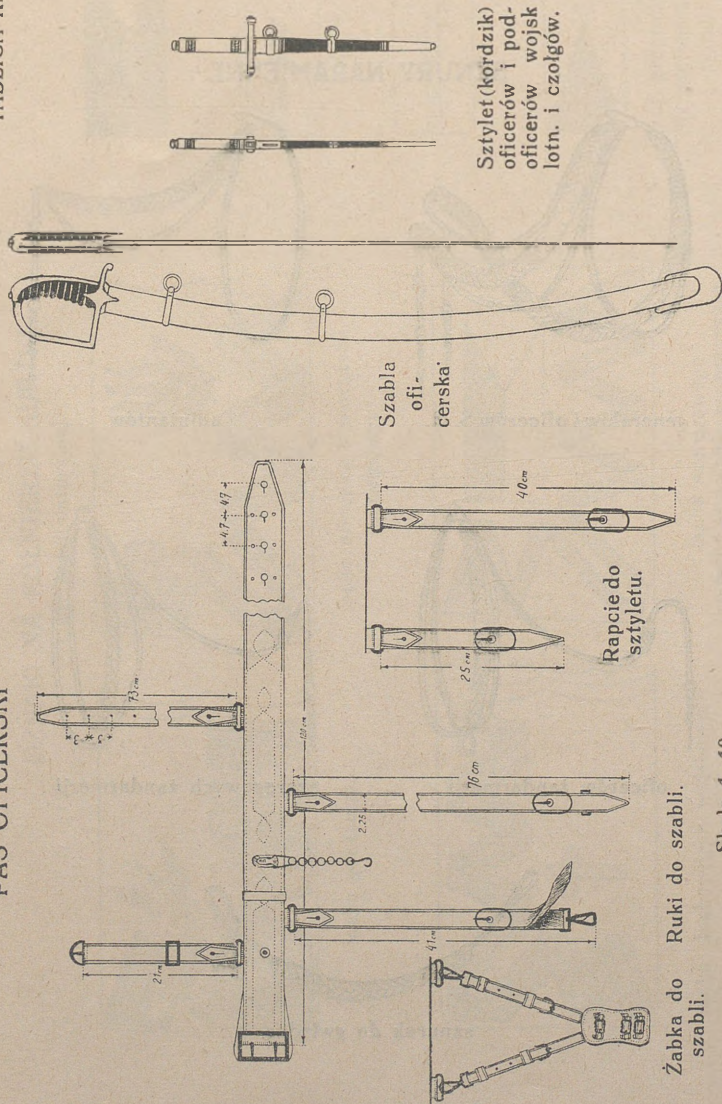

GUZIKI MUNDUROWE

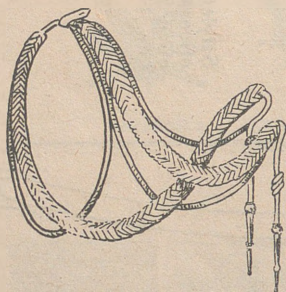
(wielkość naturalna)

duże

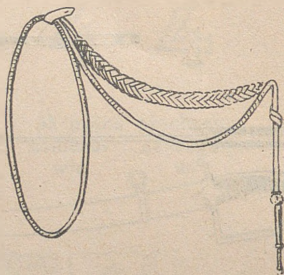
małe

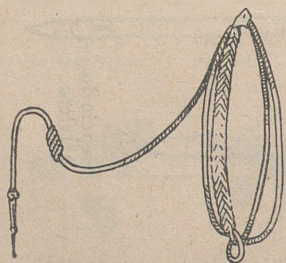
SZNURY NARAMIENNE

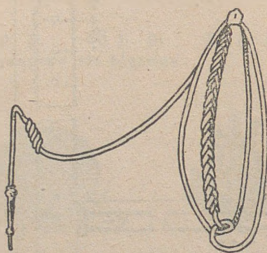
generałów i oficerów S. G.

adjutantów

oficerów żandarmerji

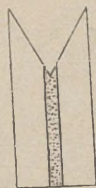
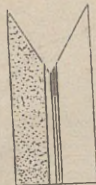

szeregowych żandarmerji

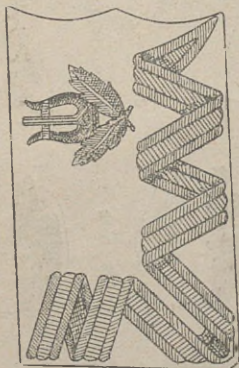

sznurek do gwizdka

OZNAKI NA KOŁNIERZU KURTKI
($\frac{1}{2}$ wielkości naturalnej)

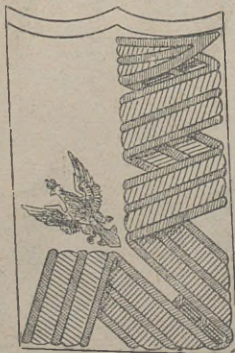
krój proporczyków
($\frac{1}{2}$ wielkości naturalnej)

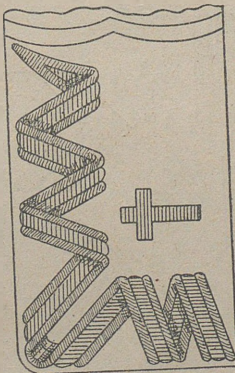
łapka oficerów i chorążych
(kapelmistrz)

łapka szeregowego
(sposób naszywania proporczyka)

łapka generalska

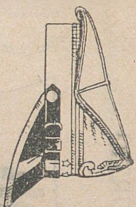
łapka duchownych wojskowych

CZAPKI

TABLICA XIV.

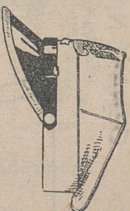
generałów

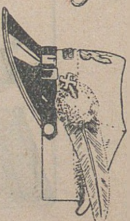
ofic. sztabowych

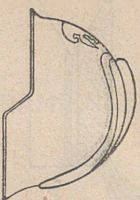
ofic. młodszych

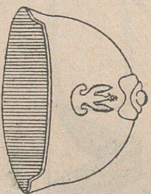
chorążych

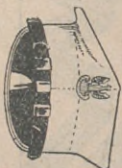
21 i 22 d. p. (kapral)

helim stalowy

szeregowego

OZNAKI STOPNI SZEREGOWYCH

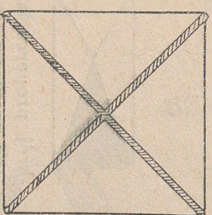

szeregowego kawalerji

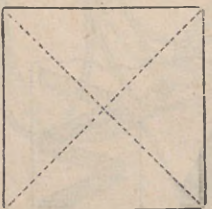

szeregowego szwoleżerów

DENKO CZAPKI

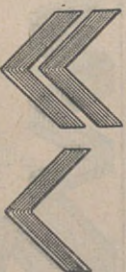
oficerskiej

szeregowych

Orzełek do czapki oficerskiej (1/2 wielk. natur.)

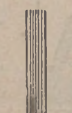
st. sierżant (st. wachm., st. ognm.) sierżant (st. wachm., ognm.)

plutonowy

kapral

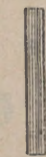
st. szereg.

GALONY OZNAK STOPNI SZEREGOWYCH

TABLICA XV.

Naramiennik generalski ($\frac{1}{2}$ wielkości naturalnej)

na czapce

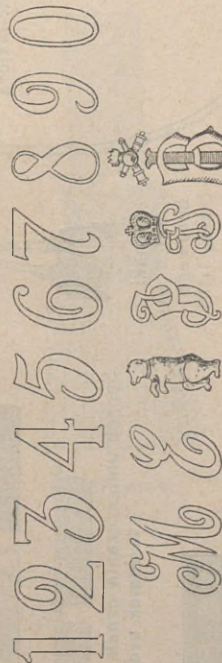

na naramieniu.

na lewym rękawie za 3-ch leżnią za 9-cio leżnią służbę zawodową

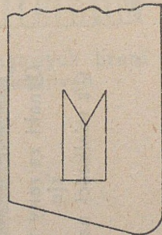
CYFRY I LITERY NA NARAMIENNIKACH ($\frac{1}{2}$ wielk. naturaln.)

baonu manewr. i mostowego

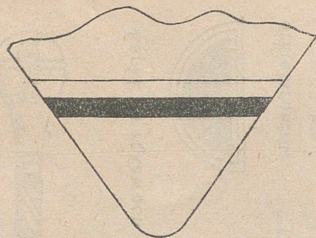
77 p.p. 1 p. szwol.

8 p. 1 d. a. k. ul.

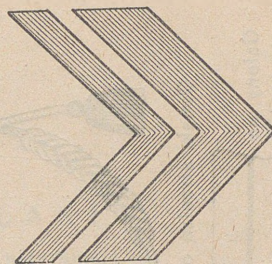

Naramiennik oficerski ($\frac{1}{2}$ wielkości naturalnej).

Sposób noszenia proporczyków na kołnierzu płaszcza ($\frac{1}{4}$ wielkości naturalnej).

Paski na kołnierzu płaszcza ($\frac{1}{4}$ wielkości naturaln.)

Sposób noszenia galonów za służbę zawodową ($\frac{1}{4}$ wielkości naturaln.)

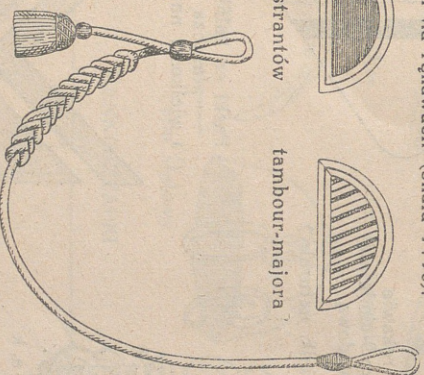
Łapki na rękawach (skala 1 : 10).

orkiestrantów

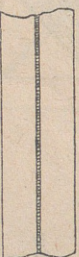

tambour-majora

Oznaki strzelca celnego (skala 1:4).

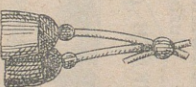
Galony na
łapkach

orkiestrantów

tambour-majora

Oznaki
strzelca wy-
borowego
(skala 1:10).

Buławka tambour-majora (skala 1 : 10).

Sposób umieszczania oznak honorowych za rany
i tasienek orderowych

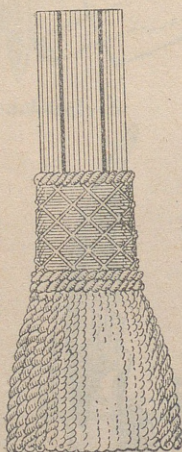
Oznaki za rany i kontu-
zje
(1/2 wielkości naturaln.).

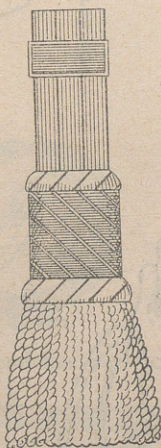
Oznaki za
czas prze-
byty na
froncie.

TEMBLAKI

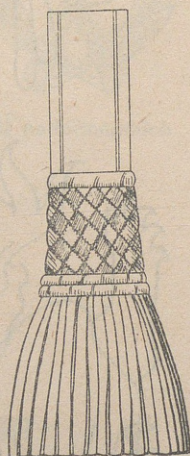
($\frac{1}{2}$ wielkości naturalnej)

oficerski

podoficerski

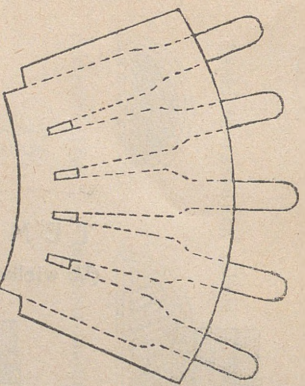

szeregowych broni
jezdnych

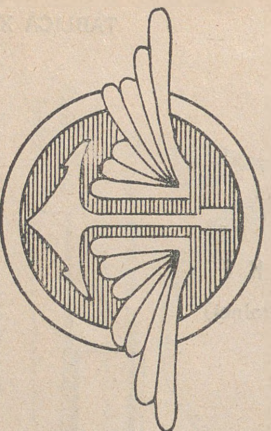
EMBLEMATY NA LEWYM RĘKAWIE

(wielkość naturalna)

TABLICA XVIII.

kompanji albo szwadronu karabinów
maszynowych

wojska balonowego

wojska lotniczego

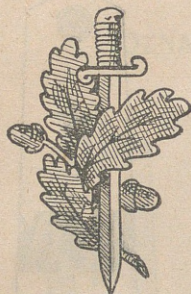

pułków czołgów

OZNAKI SZKÓŁ WOJSKOWYCH

(wielkość naturalna)

(emblematy na kołnierzu kurtki i płaszcza)

szkół podchorążych

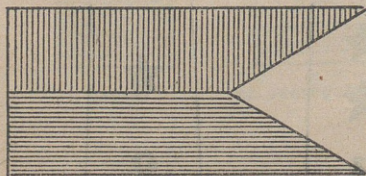
szkół podoficerskich

szkół podchor. rez.

na naramiennikach: absolw. szkół podchor. rez.

proporczyk Obozu Szkoln.
Kawalerji

na naramiennikach
szkół podchorążych

OZNAKI STOPNI NA NARAMIENNIKACH

(1/3 wielkości naturalnej)

marszałek

gen. broni

gen. dywizji

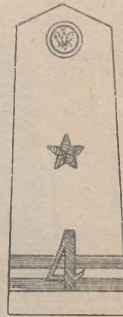
gen. brygady

pułkownik

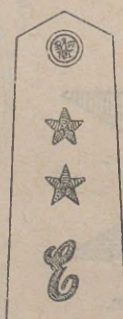
podpułkownik

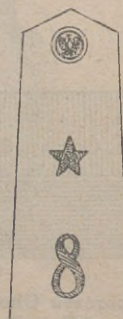
major

kapitan (rtm.)

porucznik

podporucznik

OZNAKI STOPNI NA NARAMIENNIKACH

(1/3 wielkości naturalnej)

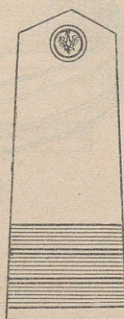
chorąży

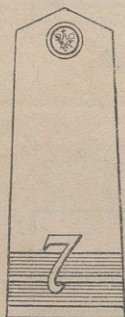
st. sierżant
(st. wachm., st.
ognm.)

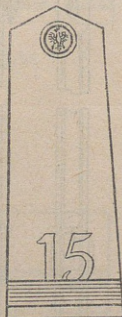
sierżant
(wachm.,
ognm.)

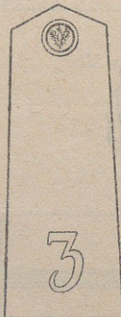
plutonowy

kapral

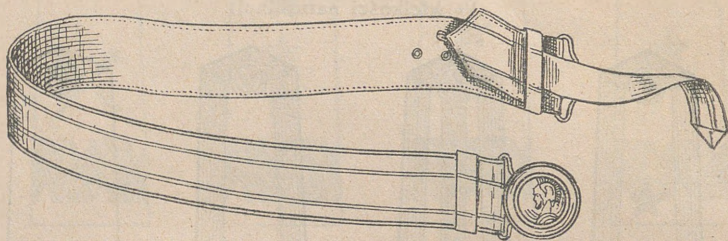
st. szeregowiec

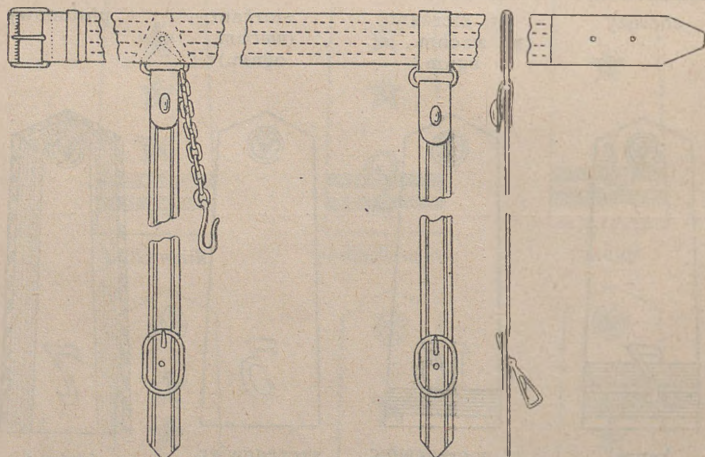
szerogowiec

sierżant
absolwent szk.
podchor. rez.

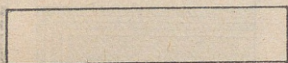
Salonowy pas oficerski.

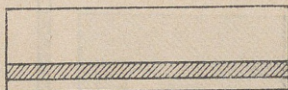
Rapcie do noszenia szabli pod kurtką.

OZNAKI ROCZNIKÓW SZKOLNYCH NA RĘKAWACH

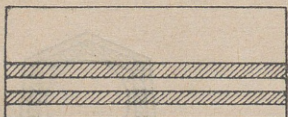
(szerokość galonów naturalna)

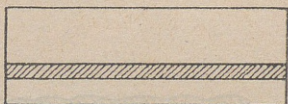
I rok nauki

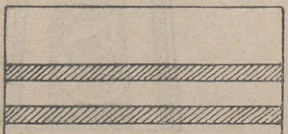
II rok nauki

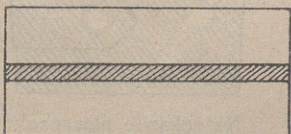
III rok nauki

IV rok nauki

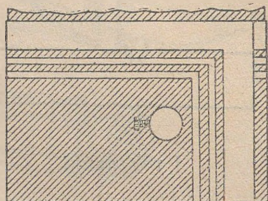
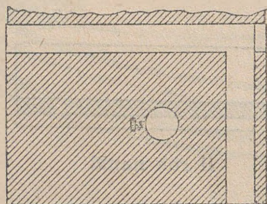
V rok nauki

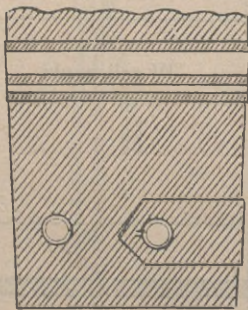
VI rok nauki

SPOSÓB NOSZENIA OZNAK NA RĘKAWACH KURTKI

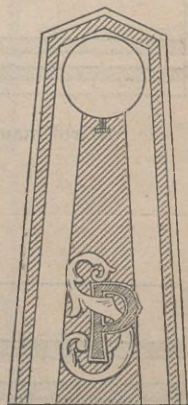
(wielkość galonów— $\frac{1}{2}$ wielkości naturalnej, rękawy bez proporcji)

Oznaka tytułów uczniów
($\frac{1}{2}$ wielkości naturaln.).

Na rękawie płaszcza.

Podchorąży-sierżant.

BIBLIOTEKA

ASG

NAUKOWA

86227